

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Fördjupad konsekvensanalys inklusive riktvärden för kontrolltid samt justerade beräkningstabeller för kontrollfrekvens

**Livsmedelsverkets modell för fastställande
av kontrollfrekvens för regelbunden
riskbaserad offentlig kontroll**

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning.....	5
2. Ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll	6
2.1 Bakgrund	6
2.2 Utgångspunkter	7
2.3 Tillämpningsområde och berörda myndigheter	7
2.4 Modell på remiss 2021	8
2.4.1 Sammanställning av remissynpunkter	8
2.4.2 Fortsatt arbete efter remissen.....	9
2.5 Modellens delar och status	9
2.5.1 Modellens grundstruktur - beslutad	9
2.5.2 Modellens värdeförråd - fastställda	10
2.5.3 Modellens beräkningstabeller - förslag.....	11
3. Förslag – modellens beräkningstabeller och kontrollfrekvenser	12
3.1 Omfördelning av kontroll i livsmedelskedjan	12
3.1.1 Nuvarande riskklassning ger inte lämplig kontrollmängd i alla delar av livsmedelskedjan.....	13
3.1.2 Större spridning i tidigare led	14
3.1.3 Möjliggöra tillräcklig kontroll av bedrägligt och vilseledande agerande.....	14
3.1.4 Hänsyn till aktiviteter och produktgrupper med speciallagstiftning.....	14
3.1.5 Resultat från uppföljning av kontrollen samt rekommendationer från EU:s kontrollorgan Sante F	15
3.1.6 Kontroll av de operativa målen enligt nationella kontrollplanen.....	15
3.1.7 Särskilt gällande dricksvatten	16
3.1.8 Omvärldsbevakning	16
3.2 Kontrollfrekvenser och beräkningstabeller för livsmedelsanläggningar i sista led.....	17
3.3 Kontrollfrekvenser och beräkningstabeller och för livsmedelsanläggningar i tidigare led.....	18
3.4 Kontrollfrekvenser och beräkningstabeller för huvudkontor	20
3.5 Kontrollfrekvenser och beräkningstabeller för dricksvattenanläggningar.....	21

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

4.	Förslag – riktvärden för kontrolltid	22
4.1	Varför införs riktvärden för kontrolltid?	22
4.2	Riktvärde för kontrolltid jämfört med dagens kontrolltid	22
4.3	Definition och beskrivning	23
4.4	Vad ingår i riktvärdet för kontroll?	23
4.4.1	Förberedelse av kontrollbesök	23
4.4.2	Genomförande av kontroll	24
4.4.3	Efterarbete	24
4.5	Vad ingår inte i riktvärdet för kontrolltid?	24
4.6	Avsteg från riktvärde för kontrolltid	25
4.7	Förslag på riktvärde för kontrolltid för olika inriktningar	26
4.7.1	Sista led	26
4.7.2	Tidigare led	27
4.7.3	Huvudkontor	28
4.7.4	Dricksvatten	28
4.7.5	Riktvärde vid reducerad kontrollfrekvens	29
4.7.6	Efterhandsdebitering	29
5.	Fördjupad konsekvensanalys	30
5.1	Begreppsförklaring	30
5.2	Konsekvensanalysens innehåll och metod	30
5.3	Vilka berörs av modellen?	32
5.3.1	Antalet företag som berörs, vilka branscher företagen är verksamma i samt storleken på företagen	32
5.3.2	Antalet kontrollmyndigheter som berörs, vilka typer av anläggningar de kontrollerar samt storleken på kontrollmyndigheterna och dess taxor	37
5.4	Konsekvenser för företag	40
5.4.1	Vilka kostnadsmissiga eller andra konsekvenser den nya modellen för fastställande av kontrollfrekvens kan medföra för företagen	40
5.4.2	Vilken utsträckning den nya modellen för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll kan komma att påverka konkurrensförhållandena för företagen	53
5.4.3	Beskrivning om särskild hänsyn behöver tas till små företag vid den nya modellens utformning	54
5.5	Konsekvenser för kontrollmyndigheter	55

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

5.5.1	Konsekvenser för kommunala kontrollmyndigheter och Livsmedelsverkets regionala kontroll	55
5.5.2	Konsekvenser för centrala Livsmedelsverket	63
5.6	Konsekvenser för konsumenterna	63
6.	Slutsatser om uppskattade effekter på livsmedelskontrollen nationellt	65

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

1. Sammanfattning

Livsmedelsverket fick i 2017 års regleringsbrev ett uppdrag av regeringen att göra en översyn av den nuvarande riskklassningsmodellen och vid behov justera den. En ny modell har därefter tagits fram och är tänkt att användas som ett verktyg för att stödja kontrollmyndigheternas planering av kontroll samt verka för en likriktad riskklassning och kontroll i hela landet. Modellen är planerad att tas i bruk från och med den 1 januari 2024, med möjlighet till omklassning av verksamheter under 2023.

Modellen gick ut på extern remiss hösten 2021¹. Av remissvaren framkom att remissinstanserna efterfrågade ett riktvärde för kontrolltid och en mer utförlig konsekvensanalys. Det fanns även oro för att livsmedelskontrollen i Sverige som helhet skulle minska, och även att livsmedelskontrollen i sista led skulle minska för mycket. Dessa synpunkter har tagits om hand och denna rapport är resultatet, med några justeringar i beräkningstabellerna i modellen, förslag på riktvärden för kontrolltid och en mer utförlig konsekvensanalys.

Slutsatsen av Livsmedelsverkets fördjupade konsekvensanalys är att den nya modellen, efter justerade beräkningstabeller för inriktning sista led och tidigare led, inte kommer innebära en minskad kontrollfrekvens för den totala nationella livsmedelskontrollen. Det blir uppskattningsvis ca 13 procents minskning av antalet planerade kontroller i sista led, men ett ökat antal kontroller i de tidigare leden av livsmedelskedjan. Antalet kontroller nationellt bedöms förhålla sig konstant i jämförelse med det antalet livsmedelskontroller som i genomsnitt utfördes under 2017 – 2019.

Antalet riskklassade kontrolltimmar enligt nuvarande riskklassningsmodell minskar nationellt med cirka 8800 timmar jämfört med den kontrolltid som exempelverksamheterna i konsekvensberäkningarna får när man multiplicerar de nya kontrollfrekvenserna med riktvärden för kontrolltid. Den kontrolltid som minskar, för planerad kontroll, kan utgöra grund för effektiviseringar av kontrollen eller ändrade arbetsätt och samarbeten mellan kontrollmyndigheter.

¹ Remissen "Livsmedelsverkets förslag till ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll", daterad 2021-10-15 i ärende dnr 2020/01137.

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

2. Ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll

2.1 Bakgrund

Livsmedelsverket fick, i regleringsbrevet för myndigheten 2017, uppdrag att genomföra en översyn av riskklassningsmodellen och vid behov justera den. Vid justering skulle syftet vara att öka förståelsen för den livsmedelskontroll som kontrollmyndigheterna ska utföra och avgifterna kopplade till denna kontroll samt att skapa förutsättningar för en mer enhetlig tillämpning av modellen. I detta arbete skulle Livsmedelsverket beakta Statskontorets rapport 2015:171 och remissinstansernas synpunkter på rapporten².

Livsmedelsverkets arbete redogjordes i rapporten ”Livsmedelsverkets översyn av riskklassningsmodell för livsmedelskontroll”³. I rapporten ingick ett första förslag på en ny modell för riskklassning av anläggningar i leden efter primärproduktion. Rapporten remitterades under sommaren 2018 och remissvaren sammanställdes och presenterades för Näringsdepartementet under hösten 2018.

I samband med ikraftträdandet av förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel⁴ kom det under 2019 nya krav på inrapportering av kontrollresultat till EU-kommissionen. Detta regleras i Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/723⁵. För Sverige innebär detta att samtliga kontrollmyndigheters IT-stödsystem måste byggas om för att stödja en ny inrapportering till Livsmedelsverkets så kallade myndighetsrapportering.

Livsmedelsverkets målsättning är att den nya modellen ska samordnas med myndighetsrapporteringen för att undvika att dubbla uppsättningar av

² Avgifter i livsmedelskontrollen - Förslag på en mer effektiv avgiftsfinansiering (2015:17)

³ Livsmedelsverkets översyn av riskklassningsmodell för livsmedelskontroll, Dnr 2018/00787

⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 999/2001, (EG) nr 396/2005, (EG) nr 1069/2009, (EG) nr 1107/2009, (EU) nr 1151/2012, (EU) nr 652/2014, (EU) 2016/429 och (EU) 2016/2031, rådets förordningar (EG) nr 1/2005 och (EG) nr 1099/2009 och rådets direktiv 98/58/EG, 1999/74/EG, 2007/43/EG, 2008/119/EG och 2008/120/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 854/2004 och (EG) nr 882/2004, rådets direktiv 89/608/EEG, 89/662/EEG, 90/425/EEG, 91/496/EEG, 96/23/EG, 96/93/EG och 97/78/EG samt rådets beslut 92/438/EEG (förordningen om offentlig kontroll)

⁵ Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/723 av den 2 maj 2019 om tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 vad gäller den standardiserade förlaga som ska användas i medlemsstaternas årliga rapporter (Text av betydelse för EES.)

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

information måste anges och hållas uppdaterade för varje verksamhet. För att kunna anpassa riskklassningen till de nya kraven på rapportering beslutade Livsmedelverket 2019 om en ny tidplan för införandet av en ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll.

Enligt denna tidplan ska införandet av en ny modell och en ny myndighetsrapportering, ur vilken underlag till den årliga rapporten till Kommissionen inhämtas, vara harmoniserade. Den nya modellen är tänkt att tas i bruk från och med den 1 januari 2024, med möjlighet till omklassning av verksamheter under 2023.

2.2 Utgångspunkter

De grundprinciper som Livsmedelverket har utgått från vid framtagande av en ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll är följande:

- Modellen ska vara harmoniserad med den nya myndighetsrapportering och de krav som ställs på rapportering till EU-kommissionen.
- Modellen ska möjliggöra reducerad kontrollfrekvens genom tredjepartscertifiering.
- Modellen ska ge förutsättningar för att den offentliga kontrollen utförs regelbundet och med lämplig *riskbaserad* frekvens, och styra kontrollen dit den har störst effekt. Det innebär en förskjutning av kontrollresurser från sista led till tidigare led för att upptäcka och förebygga såväl hälsorisker som informationsbrister tidigare i livsmedelskedjan.
- Modellen ska ge en tillräcklig kontrollfrekvens för företag i tidigare led där det bedöms finnas risk för *avsiktliga överträdelser* av lagstiftningen. Detta för att vilseledande och bedrägligt förfarande ska kunna identifieras och stoppas tidigt i livsmedelskedjan, innan livsmedlet sprids till många konsumenter.
- Föreskrifter ska tas fram för att öka möjligheterna till en mer enhetlig riskklassning i hela landet.

2.3 Tillämpningsområde och berörda myndigheter

Den nya modellen omfattar den *regelbundna riskbaserade offentliga kontroll* som utförs med stöd av artikel 9.1 och 9.2 i förordning (EU) 2017/625 och omfattar offentlig kontroll som utförs med stöd av livsmedelslagen (2006:804) och lagen (2009:1424) om kontroll av skyddade beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel av sådana verksamheter som omfattas av 23 § första stycket punkterna 1 - 8 och 11 livsmedelsförordningen (2006:813). Det är således följande verksamheter som berörs:

- *livsmedelsanläggningar i leden efter primärproduktion,*

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

- *anläggningar för att tillverka snus och tuggtobak samt*
- *anläggningar för dricksvattenförsörjning.*

Från tillämpningsområdet görs dock undantag för offentlig kontroll av sådant särskilt slag som inte passar att planera utifrån de förutsättningar som föreslås i föreskrifterna t.ex. aktiviteterna slakt och vilthantering. Dessa kommer att riskklassas separat utanför denna modell.

Vilken myndighet som är behörig att utöva offentlig kontroll framgår av 25 och 23 §§ livsmedelsförordningen. Livsmedelsverket och de kommunala kontrollmyndigheterna ansvarar för kontrollen av de livsmedelsanläggningar i leden efter primärproduktion som omfattas av den föreslagna modellen. De kommunala kontrollmyndigheterna ansvarar även för kontroll av produktion av snus och tuggtobak samt dricksvattenförsörjning.

2.4 Modell på remiss 2021

Livsmedelverkets förslag på ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll skickades ut på remiss under perioden 15 oktober till 31 december 2021⁶. Remissinstanserna bestod av 118 olika centrala myndigheter, organisationer, kontrollmyndigheter runt om i landet, olika branschorganisationer och företag. Remissen var även öppen för andra berörda att svara på utöver de instanser som remissen skickades ut till.

2.4.1 Sammanställning av remissynpunkter

Det kom sammanlagt in 66 remissvar till Livsmedelsverket. Efter en sammanställning av remissvaren kunde Livsmedelsverket konstatera att många var generellt positivt inställda till modellens uppbyggnad, det som fortsättningsvis kallas modellens grundstruktur, men också till att utfallet av modellen är en kontrollfrekvens samt att den ger möjlighet till reduktion av kontrollfrekvenserna p. g. a. god efterlevnad och/eller tredjepartscertifiering.

De kritiska synpunkter som framfördes handlade framförallt om följande:

- att modellen saknade riktvärden för kontrolltid,
- att fullständiga slutsatser om vilka effekter den nya modellen får för kontrollmyndigheter, företag eller livsmedelskontrollen i stort inte kan utläsas,
- att modellen ger alltför låg kontrollfrekvens för till exempel restauranger i sista led,
- en farhåga om stor administrativ börda i samband med inlämning av uppgifter för riskklassning och beslut om fastställande av kontrollfrekvenser.

⁶ Remissen "Livsmedelverkets förslag till ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll", daterad 2021-10-15 i ärende dnr 2020/01137.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Dessutom efterfrågade många kontrollmyndigheterna vägledning om modellen i god tid inför omklassning av verksamheter.

2.4.2 Fortsatt arbete efter remissen

Eftersom många remissinstanser var överens om synpunkterna gällande avsaknad av riktvärden för kontrolltid samt att konsekvensanalysen borde varit mer djupgående så beslutade Livsmedelsverket att arbeta vidare med dessa två områden innan beslut om en helt färdig ny modell kan fattas.

Se mer kring status i de olika delarna av modellen i avsnitt 2.5 nedan.

2.5 Modellens delar och status

2.5.1 Modellens grundstruktur - beslutad

Den nya modellen för fastställande av kontrollfrekvens ska användas för att beräkna en verksamhets kontrollbehov och ger ett utfall i en så kallad kontrollfrekvens, det vill säga hur mycket ordinarie planerad kontroll som ska utföras i en verksamhet. Modellen är ett verktyg för att planera den regelbundna riskklassade kontrollen som ska utföras på de verksamheter som modellen omfattar.

Kontrollfrekvensen anges som det antal kontrolltillfällen per fem år som en verksamhet ska tilldelas och fastställs utifrån verksamhetens

- *inriktning,*
- *omfattning,*
- *aktiviteter och*
- *produktgrupper.*

I modellen finns det två, av varandra oberoende, möjligheter att få reducerad kontrollfrekvens:

- genom förväntad *god efterlevnad* av lagstiftningen med hänsyn till tidigare resultat av offentlig kontroll, och
- genom att verksamheten har giltigt certifikat från en relevant *tredjepartscertifiering.*

Avsteg från den kontrollfrekvens som genereras av den nya modellen ska vara möjligt genom *justering* av kontrollfrekvensen. Justering ska endast göras när utfallet inte är en rimlig kontrollfrekvens för verksamheten i fråga. Justeringen ska i dessa fall vara lämplig och motiverad. Livsmedelsverket kommer att vägleda kontrollmyndigheterna om när justering kan vara motiverad.

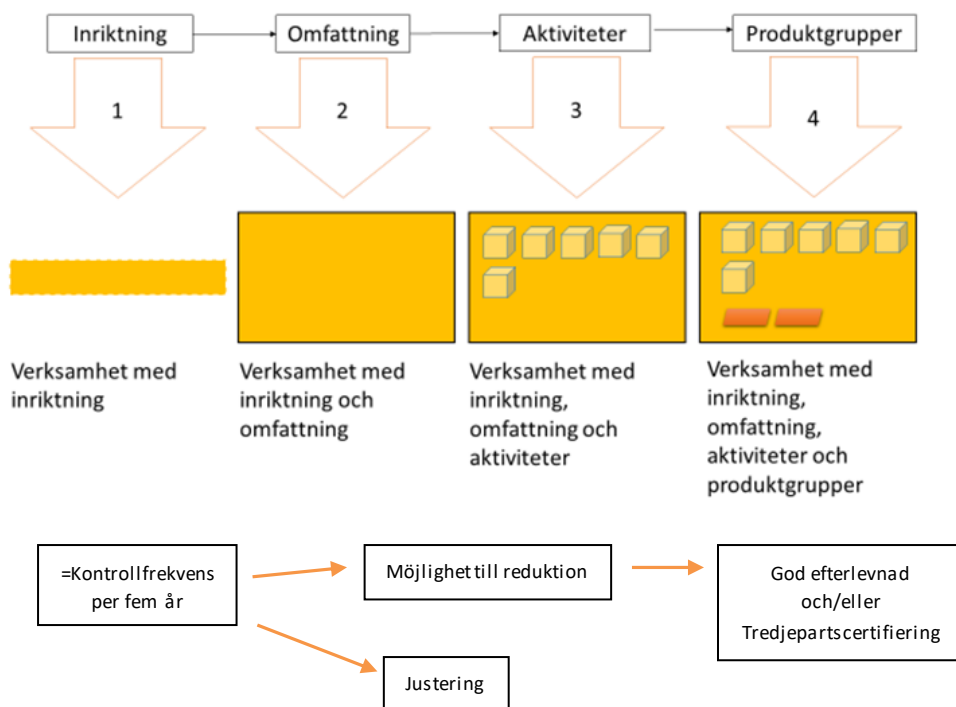
Det som beskrivs ovan kallas modellens grundstruktur. Livsmedelsverket beslutade i mars 2022 att anta den nya modellens grundstruktur för beräkning och fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

offentlig kontroll⁷. Innan beslutet fattades beaktades de synpunkter på modellens uppbyggnad som lämnats in till Livsmedelsverket⁸. Synpunkterna föranledde inga ändringar i modellens grundstruktur, däremot fanns anledning till vidare arbete med andra delar av modellen som beskrivs nedan i avsnitt 2.5.2 och 2.5.3.

Modellens grundstruktur illustreras översiktligt i figur 1 nedan.

Figur 1. Översiktlig illustration av Livsmedelsverkets nya modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll.

2.5.2 Modellens värdeförråd - fastställda

Den del i modellen som kallas värdeförråd handlar om följande:

- listor med vilka valbara värden som finns inom områdena inriktning, omfattning, aktiviteter respektive produktgrupper,
- beroenden mellan de olika värdena, till exempel vilka aktiviteter som är giltiga för vilken inriktning, och
- de poäng som motsvarar ett visst kontrollbehov för varje aktivitet och produktgrupp.

⁷ Se Livsmedelsverkets beslut "Beslut om grundstrukturen i ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll" daterat 2022-03-21 i ärende dnr 2020/01137.

⁸ Synpunkter från remissinstanserna inlämnade samband med remissen "Livsmedelsverkets förslag till ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll", daterad 2021-10-15 i ärende dnr 2020/01137.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Modellens värdeförråd ska kunna justeras om behov finns, till exempel om ny riskvärdering tas fram för en aktivitet så att aktivitetens poäng behöver justeras eller om behov av att ta fram en ny aktivitet eller produktgrupp tillkommer.

De synpunkter som kommit in i samband med remissen av modellen har tagits omhand och i en del fall resulterat i justeringar av modellens slutliga version av värdeförråd, till exempel har vissa aktiviteter tagits bort, lagts till eller slagits samman eller att poäng för en viss aktivitet har justerats⁹. En färdig version av värdeförråd, där det framgår vad som är ändrat sedan den tidigare remissrundan, kommer inom kort att publiceras på KontrollWiki.

De färdiga värdeförråden har, tillsammans med modellens grundstruktur, sammanställts till en "teknisk beskrivning" som överlämnades till IT-stödsystemleverantörerna den 31 mars 2022. Den tekniska beskrivningen berättar hur systemleverantörerna ska bygga om IT-stödsystemen under 2022 inför kontrollmyndigheternas omklassning av verksamheter under 2023.

2.5.3 Modellens beräkningstabeller - förslag

Med beräkningstabeller avses den logik för hur kontrollfrekvensen beräknas fram utifrån de värden som beskriver en viss verksamhet. Tabellerna innehåller *storleksklasser* och *poängintervall* och ger ett resultat i form av en *riskklass*, som i sin tur motsvarar en *kontrollfrekvens*. Varje huvudsaklig inriktning har en egen beräkningstabell.

I samband med denna fördjupade konsekvensanalys har justeringar gjorts i beräkningstabellerna jämfört med den tidigare remitterade modellen. Det gäller tabeller där det, efter inkomna remissynpunkter och den fördjupande konsekvensanalysen i kapitel 5, funnits behov eller anledning att förändra kontrollfrekvenserna¹⁰. Vissa tabeller är dock oförändrade i förhållande till det ursprungliga remissförslaget.

I kapitel 3 presenteras förslag på beräkningstabeller.

⁹ Synpunkter från remissinstanserna inlämnade samband med remissen "Livsmedelsverkets förslag till ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll", daterad 2021-10-15 i ärende dnr 2020/01137.

¹⁰ Synpunkter från remissinstanserna inlämnade samband med remissen "Livsmedelsverkets förslag till ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll", daterad 2021-10-15 i ärende dnr 2020/01137.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

3. Förslag – modellens beräkningstabeller och kontrollfrekvenser

Efter inkomna remissynpunkter, och den fördjupade konsekvensanalysen i kapitel 5, har det framkommit att det finns anledning att justera några av de kontrollfrekvenser som blev resultatet av den ursprungliga modellen. Justeringarna görs genom förändring i beräkningstabellerna.

Modellens beräkningstabeller redovisar hur den summerade poängen från aktiviteter och produktgrupper, tillsammans med viktningen mot verksamhetens omfattning, ger en riskklass samt vilken kontrollfrekvens som den riskklassen motsvarar. Det finns en beräkningstabell för respektive inriktning i modellen; sista led, tidigare led, huvudkontor och dricksvatten.

Beräkningstabellerna för inriktningarna sista led och tidigare led har justerats i antingen poängintervall, intervall för omfattning, och/eller kontrollfrekvenser för en viss riskklass. Beräkningstabellerna för inriktningarna huvudkontor och dricksvatten är oförändrade i förhållande till det ursprungliga remissförslaget. Dessa tabeller presenteras ändå i detta avsnitt för tydlighet över modellens helhet, samt för förståelse av det vidare resonemang som förs i den fördjupade konsekvensanalysen i kapitel 5.

3.1 Omfördelning av kontroll i livsmedelskedjan

Utfallet av den nya modellen skiljer sig mot dagens riskklassningsmodell så till vida att kontrollen för livsmedelsanläggningar i sista led generellt sett minskar något medan kontrollen för några olika typer av livsmedelsanläggningar i tidigare led, för dricksvattenanläggningar och huvudkontor generellt sett ökar. För vissa verksamheter är förändringen större och för andra mindre. Det är viktigt att verksamheter får en riskbaserad kontrollfrekvens utifrån de behov som finns i respektive inriktning, men också för olika verksamhetstyper inom inriktningarna.

För att den totala mängden livsmedelskontroll ska hållas i det närmsta konstant kommer kontrollen minska en aning i sista led. Dock är beståndet av anläggningar i sista led mycket större än i tidigare led, vilket gör att minskningen i sista led inte behöver vara så stor för att täcka upp för ökningen i tidigare led. Genom att minska kontrollen i sista led något, och öka den för vissa verksamheter i tidigare led kan kontrollen bli effektivare och mer ändamålsenlig. Fler problem kan förhoppningsvis upptäckas tidigare i livsmedelskedjan vilket gör större nytta för både för företag och för ett större antal slutkonsumenter.

Några av motiven till varför kontrollen generellt bör öka tidigare i livsmedelskedjan beskrivs i följande avsnitt.

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

3.1.1 Nuvarande riskklassning ger inte lämplig kontrollmängd i alla delar av livsmedelskedjan

I den nuvarande riskklassningsmodellen klassas företagen efter den verksamhet som är mest riskfylld, även om många olika verksamheter bedrivs inom anläggningen. För anläggningar som bedriver väldigt många olika typer av produktion blir det ibland svårt att hinna med att utföra tillräcklig kontroll på alla delar i verksamheten inom den riskklassade tiden som dagens modell genererar. Med den nya modellen tas hänsyn till samtliga aktiviteter som bedrivs på anläggningen, inte bara den mest riskfyllda, och genererar en kontrollfrekvens som ska räcka till att samtliga delar i verksamheten kan kontrolleras i tillräcklig omfattning. Kontrollen kan därför bli tillräcklig och riskbaserad för samtliga anläggningar som omfattas av modellen.

Dagens riskklassningsmodell ger ingen kontrolltid för huvudkontor. Istället uppmanas varje kontrollmyndighet att uppskatta kontrollbehovet utifrån verksamhet och omfattning. Det finns dock ett samarbete mellan några kommuner med många huvudkontor och Livsmedelsverket, som har tagit fram en modell för att räkna ut kontrollbehovet. Modellen tillämpas av ett flertal kommuner med huvudkontor. I de flesta fall kontrolleras huvudkontoren genom en revision varje eller vartannat år vilket i många fall inte är tillräckligt med hänsyn till att huvudkontoren påverkar till exempel livsmedelsinformation och hantering i många anläggningar. Kontrollen effektiviseras genom att vissa moment kontrolleras mer ingående på huvudkontoret istället för på varje enhet i en kedja.

Grossister och importörer får enligt dagens riskklassningsmodell en låg kontrolltid som inte räcker till att utföra en riskbaserad kontroll av livsmedelshandlingen i dessa verksamheter. Här kan livsmedel kontrolleras till exempel avseende korrekt information och produktgrupper, för vilka regelverket är omfattande, innan livsmedlen sprids på marknaden. Många grossister handlar med varor som det finns omfattande regelverk för, till exempel spårbarhet för animalier. Sådana regler tar tid att kontrollera som inte avspeglas i nuvarande riskklassning. Även rena hygienfaktorer som förvaringstemperaturer är naturligtvis viktiga att kontrollera hos dessa aktörer eftersom problem leder till att stora mängder påverkade livsmedel sprids på marknaden. Det är därför rimligt att kontrollen ökas för att ge möjlighet till att upptäcka och avhjälpa brister tidigt i livsmedelskedjan.

På motsvarande sätt får vissa verksamheter en omotiverat hög kontrolltid i förhållande till de risker som finns i verksamheten. Detta har på en del håll har skapat mycket luft i systemet, till exempel att orimligt mycket tid läggs på förarbete och efterarbete i samband med kontroll. I detta avseende så vill Livsmedelsverket jämna ut fördelningen av kontroll så att en riskbaserad kontroll, som utförs med en rimlig frekvens och rimlig tid, utförs på rätt ställe i livsmedelskedjan och att varje verksamhet får den kontroll som de behöver.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

3.1.2 Större spridning i tidigare led

Verksamheter i tidigare led når vanligtvis ut till en större marknad än verksamheter i sista led vilket gör att fler konsumenter nås och kan komma att bli berörda om något går fel tidigt i livsmedelskedjan. Det kan till exempel vara mikrobiologiska eller kemiska risker eller risker som på annat sätt drabbar konsumenterna. Om något går fel i livsmedelsproduktionen i tidigare led så är risken för en allvarlig konsekvens större än om något går fel i sista led där spridningen är mindre. Det är också enklare att stoppa och återkalla ett livsmedel om felaktigheter upptäcks tidigt, än om livsmedlet hunnit distribueras ut till en hel koncerns butiker eller restauranger i sista led. Då blir många fler aktörer och mellanhänder inblandade i spårningen av ett livsmedel som återkallats vilket inte är lika effektivt som när ett livsmedel kan stoppas innan det nått ut till marknaden eller lika långt ut på marknaden.

3.1.3 Möjliggöra tillräcklig kontroll av bedrägligt och vilseledande agerande

Det har under de senaste åren framkommit flera stora uppmärksammade fall av bedrägligt och vilseledande agerande i tidigare led. Det handlade då bland annat om allvarligt fusk med kött. Då det genom artikel 9 punkt 2 i förordning (EU) 2017/625 sätts större fokus på att upptäcka bedrägligt och vilseledande agerande är detta också en viktig anledning till att den nya modellen bör ge verksamheter, där det finns ökad risk och större ekonomiska incitament för bedrägligt förfarande, en ökad kontrollfrekvens. Det här innebär dock inte att Livsmedelsverket bedömer sannolikheten för bedrägligt och vilseledande agerande i sista led som mindre. Men konsekvenserna av detta blir troligen mindre om det sker i sista led där spridningen av livsmedlen är mindre och färre enskilda konsumenter drabbas. Ur riskhänseende är det viktigt att tillräckligt med kontrollresurser läggs på att upptäcka och motverka systematiskt och storskaligt bedrägligt och vilseledande agerande som kan drabba Sverige nationellt.

3.1.4 Hänsyn till aktiviteter och produktgrupper med speciallagstiftning

Beroende på vilka aktiviteter som förekommer i en verksamhet kommer behovet av, men också fokus för, kontrollen att se olika ut. Det är vanligt att verksamheter i tidigare led ansvarar för aktiviteterna att utforma märkning, importera livsmedel eller hanterat livsmedel som berörs av en större mängd lagstiftning som gör att kontrollbehovet är större, till exempel handelsnormer för ägg och fisk, varustandarder för mjölk och honung, tillverkning av skyddade beteckningar eller närings- och hälsopåståenden. Det bör vara naturligt att de bestämmelser som är kopplade till dessa aktiviteter och produktgrupper kontrolleras på den verksamhet som bedriver dessa aktiviteter, och att tillräckligt med kontroll tilldelas i denna del av kedjan. När vi bedriver rätt kontroll på rätt plats i livsmedelskedjan kan vi

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

också få till en effektivare kontroll, än om till exempel producenternas märkning kontrolleras vid kontroll i en enskild butik i sista led. Vissa aktiviteter kommer alltid att behöva kontrolleras i sista led, till exempel hygien i restaurangen, verksamhetens egen märkning och allergiinformation.

3.1.5 Resultat från uppföljning av kontrollen samt rekommendationer från EU:s kontrollorgan Sante F

Sveriges livsmedelskontroll revideras regelbundet av EU:s kontrollorgan Sante F. Vid revisionerna kontrolleras om Sverige uppfyller de krav som finns på kontrollmyndigheterna i att utföra tillräcklig och relevant kontroll inom livsmedelsområdet utifrån gällande lagstiftning. Det finns ett antal områden där Sverige har fått så kallade rekommendationer från Sante F. En rekommendation är en brist i kontrollen som Sverige bör åtgärda för att leva upp till de krav som ställs på kontrollmyndigheterna. Vid en revision med inriktning på kontroll av skyddade beteckningar under 2019 fick Sverige rekommendationer gällande att kontroll inte utförs i tillräcklig omfattning¹¹. I den nya modellen tas hänsyn till det ökade kontrollbehovet som produktgruppen skyddade beteckningar ger. Skyddade beteckningar är ett område som växer i Sverige idag, med ett ökande antal ansökningar om att sätta skyddsstatus på olika typer av traditionella livsmedel eller livsmedel med särskilt ursprung.

3.1.6 Kontroll av de operativa målen enligt nationella kontrollplanen

I Sveriges nationella kontrollplan, NKP, som tas fram genom ett samarbete mellan flera olika myndigheter och instanser inom livsmedelskedjan finns ett antal operativa mål för kontrollen som fastställs för en specifik tidsperiod framåt. Dessa kan fokusera på livsmedel som är baslivsmedel, som konsumeras av känsliga grupper eller som är förknippade med kända säkerhets- eller redlighetsproblem. Men de tas även fram för att fokusera på till exempel ny lagstiftning, områden där det finns låg kunskap om lagefterlevnad, aktuella problem eller likande.

Många av dessa operativa mål har fokus på livsmedelshandling i tidigare led. Några av de operativa mål som funnits de senaste åren handlar bland annat om *Listeria* i fiskprodukter, tungmetaller och mykotoxin i spannmål, mikrobiologiska risker i dricksvatten, användning av tillsatser och uppgifter om ursprung av kött.

¹¹ Se rapport DG SANTE 2019/6702 - FINAL REPORT OF AN AUDIT CARRIED OUT IN SWEDEN FROM 11 JUNE 2019 TO 19 JUNE 2019 IN ORDER TO EVALUATE THE CONTROL SYSTEMS RELATED TO PROTECTED DESIGNATION OF ORIGIN (PDO), PROTECTED GEOGRAPHICAL INDICATIONS (PGI) AND TRADITIONAL SPECIALITIES GUARANTEED (TSG) FOR AGRICULTURAL PRODUCTS AND FOODSTUFFS AND GEOGRAPHICAL INDICATIONS (GI) OF SPIRIT DRINKS

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

3.1.7 Särskilt gällande dricksvatten

Det finns ett behov av en ökad kontrollfrekvens för dricksvattenanläggningar, till exempel har de nationella regler som ger ökat skydd till dricksvattenanläggningar utökats de senaste åren utan att riskklassningsmodellen tagit hänsyn till detta. Redan innan förändringarna av reglerna resulterade modellen i låga riskpoäng och låga kontrolltider. På grund av detta sker kontrollen av dricksvattenanläggningar i väldigt liten omfattning. I takt med att reglerna utökats har underskottet av operativ kontroll blivit allt större jämfört med behovet.

Att dricksvattenanläggningar kontrolleras regelbundet är av stor betydelse för både säkerheten men också ur ett beredskapsperspektiv. De anläggningar som hittills fått störst andel kontroll är av naturliga skäl producenter av dricksvatten. Men brister i distributionen av dricksvattnet där alltför lång utbytestakt, eftersatt underhåll och akuta läcklagningar är viktiga riskfaktorer att beakta fortsättningsvis. I Livsmedelsverkets rapport ”Dricksvatten och mikrobiologiska risker” från 2005 framgår att ca 40 procent av de dricksvattenburna utbrott som inträffade mellan 1995 och 2003 berodde på förorening under distributionen.

Nya regler gällande faroanalys och upprättande av undersökningsprogram baserad på faroanalysen ställer också högre krav på kontrollen jämfört med tidigare. Särskilt eftersom både faroanalysen och undersökningsprogrammet ska fastställas av kontrollmyndigheten, en uppgift som kräver mer tid och resurser. Enligt den konsekvensutredning som genomfördes i samband med att de nya reglerna togs fram beräknades ett ökat kontrollbehov per anläggning till mellan en och åtta timmar, beroende på om anläggningen har en faroanalys sedan tidigare eller inte.

Kontroll av åtgärder mot sabotage och skadegörelse sker i dagsläget inte så systematiskt som krävs och denna uppgift bör uppmärksammas tydligare i den nya modellen. Detta påverkar alla dricksvattenanläggningar som omfattas av lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster och som producerar eller tillhandahåller dricksvatten till mer än 2000 personer.

3.1.8 Omvärldsbevakning

Efter att den nya modellen tagits fram har Livsmedelsverket gjort en översiktlig jämförelse av de föreslagna kontrollfrekvenserna med de kontrollfrekvenser som finns i riskklassningsmodellerna som tillämpas i Finland och Danmark. Det har vid denna jämförelse visat sig att de kontrollfrekvenser som den nya modellen föreslår till stor del liknar den riskklassade frekvensen som dessa länder har. Både Danmark och Finland har också en lägre kontrollfrekvens i sista led, än vad Sverige har idag. För verksamheter i tidigare led har Danmark och Finland en högre kontrollfrekvens, precis som i Livsmedelsverkets nya föreslagna modell.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Det är viktigt att varje led får den kontrollfrekvens som de behöver utifrån risk. Att de kontrollfrekvenser som Livsmedelsverket föreslår även i god utsträckning stämmer överens med hur Danmark och Finland har byggt upp sina modeller och frekvenser tyder på att vi gör liknande slutsatser av kontrollbehovet i de olika leden i livsmedelskedjan.

3.2 Kontrollfrekvenser och beräkningstabeller för livsmedelsanläggningar i sista led

Efter den fördjupade konsekvensanalysen har Livsmedelsverket justerat beräkningen av kontrollfrekvens i sista led för att ge något mer kontroll jämfört med det tidigare förslaget.

Beräkningstabellerna för beräkning av riskklass och kontrollfrekvenser för livsmedelsanläggningar i sista led visas i tabell 1 och 2 nedan.

Tabell 1 består av fyra klasser för verksamhetens omfattning där omfattningen anges i antal årsarbetskrafter. Beräkningstabellen har åtta stycken riskklasser, SL1 till SL8 där SL står för sista led, och fem olika poängintervall. Poängintervallen i tabellen justerats så att fler verksamheter hamnar i något högre riskklasser. Antalet årsarbetskrafter i klasserna "liten" och "mellan" har fördelats om. Detta gör att frekvenserna differentieras något mer mellan verksamheter.

Sista led Omfattning, antal årsarbetskrafter	0-10 p	11-20 p	21-35 p	36-50 p	>50 p
Mikro (>0-1 åa)	SL1	SL2	SL3	SL4	SL5
Liten (>1-10 åa)	SL2	SL3	SL4	SL5	SL6
Mellan (>10-30 åa)	SL3	SL4	SL5	SL6	SL7
Stor (>30 åa)	SL4	SL5	SL6	SL7	SL8

Tabell 1. Beräkningstabell för beräkning av riskklasser för verksamheter i sista led.

I tabell 2 kan man se vilken kontrollfrekvens per fem år respektive kontrollfrekvens per år som varje riskklass innebär. Kontrollfrekvenserna i sista led går från en kontroll per fem år (0,2 kontroller per år) som lägst, upp till 25 kontroller per fem år (fem kontroller per år) som högst. Efter den fördjupade konsekvensanalysen har antalet kontroller som riskklass SL3 motsvarar höjts upp. I ursprungsversionen genererade riskklass SL3 tre kontroller per fem år, vilket motsvarar 0,6 kontroller per år. Antalet kontroller har här istället höjts upp till 4 kontroller per fem år, vilket motsvarar 0,8 kontroller per år. Verksamheter som hamnar i riskklass SL3 får alltså en något högre kontrollfrekvens än i ursprungsförslaget av modellen.

2022-05-10

Sista led Riskklass	Kontroller per 5 år	Kontroller per år
SL1	1	0,2
SL2	2	0,4
SL3	4	0,8
SL4	5	1
SL5	10	2
SL6	15	3
SL7	20	4
SL8	25	5

Tabell 2. Beräkningstabell för översättning av riskklass till kontrollfrekvens för verksamheter i sista led. Kontrollfrekvensen anges som det antal kontroller per fem år respektive per år som verksamheten tilldelas.

3.3 Kontrollfrekvenser och beräkningstabeller och för livsmedelsanläggningar i tidigare led

Efter den fördjupade konsekvensanalysen har Livsmedelsverket justerat beräkningen av kontrollfrekvens i tidigare led för att ge något mindre kontroll jämfört med det tidigare förslaget.

Beräkningstabellerna för beräkning av riskklass och kontrollfrekvenser för livsmedelsanläggningar i tidigare led visas i tabell 3 och 4 nedan. Beräkningstabellerna har nio riskklasser, TL1 till TL9 där TL står för tidigare led, och sex olika poängintervall.

Tabell 3 består av fyra klasser för verksamhetens omfattning där omfattningen i de allra flesta fall anges som utgående mängd livsmedel per år. Endast för transportörer används istället måttet årsarbetskrafter för att mäta verksamhetens omfattning. Antalet årsarbetskrafter, som endast används för beräkning av transportörer och lager, har ökat upp i samtliga klasser. Detta gör att frekvenserna för transport och lagring inte blir lika höga som i den ursprungliga versionen av modellen.

Efter den fördjupade konsekvensanalysen har poängintervallen i tabellen justerats så att fler verksamheter hamnar i något lägre riskklasser jämfört med det ursprungliga förslaget.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Tidigare led Omfattning, utgående mängd per år eller årsarbetskrafter	0-15 p	16-25 p	26-40 p	41-50 p	51-60 p	>60 p
Mikro (>0-10 ton, >0-3 åa)	TL1	TL2	TL3	TL4	TL5	TL6
Liten (>10-100 ton, >3-30 åa)	TL2	TL3	TL4	TL5	TL6	TL7
Mellan (>100-10.000 ton, >30-100 åa)	TL3	TL4	TL5	TL6	TL7	TL8
Stor (>10.000 ton, >100 åa)	TL4	TL5	TL6	TL7	TL8	TL9

Tabell 3. Beräkningstabell för beräkning av riskklasser för verksamheter i tidigare led.

I tabell 4 kan man se vilken kontrollfrekvens per fem år respektive kontrollfrekvens per år som varje riskklass innebär. Kontrollfrekvenserna i tidigare led går från två kontroller per fem år (0,4 kontroller per år) som lägst, upp till 40 kontroller per fem år (8 kontroller per år) som högst. Inga justeringar har gjorts i denna tabell.

Tidigare led Riskklass	Kontroller per 5 år	Kontroller per år
TL1	2	0,4
TL2	5	1
TL3	10	2
TL4	15	3
TL5	20	4
TL6	25	5
TL7	30	6
TL8	35	7
TL9	40	8

Tabell 4. Beräkningstabell för översättning av riskklass till kontrollfrekvens för verksamheter i tidigare led. Kontrollfrekvensen anges som det antal kontroller per fem år respektive per år som verksamheten tilldelas.

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

3.4 Kontrollfrekvenser och beräkningstabeller för huvudkontor

Efter den fördjupade konsekvensanalysen har Livsmedelsverket inte sett någon anledning att ändra kontrollfrekvensen för huvudkontor. Beräkningstabellerna är oförändrade.

Beräkningstabellerna för beräkning av riskklass och kontrollfrekvenser för olika huvudkontor visas i tabell 5 och 6 nedan.

Tabell 5 består av fyra klasser för verksamhetens omfattning där omfattningen anges i antalet enheter som huvudkontoret styr över. Beräkningstabellen har sju riskklasser, HK1 till HK7, där HK står för huvudkontor, och fyra olika poängintervall. Inga justeringar har gjorts i denna tabell.

Huvudkontor Omfattning, antal enheter	0-5 p	6-15 p	16-30 p	>30 p
Mikro (1-10)	HK1	HK2	HK3	HK4
Liten (11-100)	HK2	HK3	HK4	HK5
Mellan (101-500)	HK3	HK4	HK5	HK6
Stor (>500)	HK4	HK5	HK6	HK7

Tabell 5. Beräkningstabell för beräkning av riskklasser för huvudkontor.

I tabell 6 kan man se vilken kontrollfrekvens per fem år respektive per år som varje riskklass innebär. Kontrollfrekvenserna i ledet för huvudkontor går från en kontroll per fem år (0,2 kontroller per år) som lägst, upp till 25 kontroller per fem år (fem kontroller per år) som högst. Inga justeringar har gjorts i denna tabell.

Huvudkontor Riskklass	Kontroller per 5 år	Kontroller per år
HK1	1	0,2
HK2	2	0,4
HK3	5	1
HK4	10	2
HK5	15	3
HK6	20	4
HK7	25	5

Tabell 6. Beräkningstabell för översättning av riskklass till kontrollfrekvens för huvudkontor. Kontrollfrekvensen anges som det antal kontroller per fem år respektive per år som verksamheten tilldelas.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

3.5 Kontrollfrekvenser och beräkningstabeller för dricksvattenanläggningar

Efter den fördjupade konsekvensanalysen har Livsmedelsverket inte sett någon anledning att ändra kontrollfrekvensen för dricksvattenanläggningar. Beräkningstabellerna är oförändrade.

Beräkningstabellerna för beräkning av riskklass och kontrollfrekvenser för olika dricksvattenanläggningar visas i tabell 7 och 8 nedan.

Tabell 7 består av fem klasser för verksamhetens omfattning där omfattningen anges i m³/dygn. Beräkningstabellen har sju riskklasser, DV1 till DV7, där DV står för dricksvatten, och fyra olika poängintervall. Inga justeringar har gjorts i denna tabell.

Dricksvatten Omfattning, m ³ /dygn	0-17 p	18-19 p	20-22 p	>22 p
Mikro (>0-10)	DV1	DV2	DV2	DV3
Liten (>10-100)	DV2	DV3	DV4	DV5
Mellan (>100-1000)	DV3	DV4	DV5	DV5
Stor (>1000-10.000)	DV3	DV4	DV5	DV6
Mycket stor (>10.000)	DV4	DV5	DV6	DV7

Tabell 7. Beräkningstabell för beräkning av riskklasser för dricksvattenanläggningar.

I tabell 8 kan man se vilken kontrollfrekvens per fem år respektive per år som varje riskklass innebär. Kontrollfrekvenserna i ledet för dricksvatten går från två kontroller per fem år (0,4 kontroller per år) som lägst, upp till 25 kontroller per fem år (fem kontroller per år) som högst. Inga justeringar har gjorts i denna tabell.

Dricksvatten Riskklass	Kontroller per 5 år	Kontroller per år
DV1	2	0,4
DV2	3	0,6
DV3	5	1
DV4	10	2
DV5	15	3
DV6	20	4
DV7	25	5

Tabell 8. Beräkningstabell för översättning av riskklass till kontrollfrekvens för dricksvattenanläggningar. Kontrollfrekvensen anges som det antal kontroller per fem år respektive per år som verksamheten tilldelas.

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

4. Förslag – riktvärden för kontrolltid

4.1 Varför införs riktvärden för kontrolltid?

Den nya modellen genererar en kontrollfrekvens, och denna ska vara styrande. Varje kontrollbesök tar dock en viss tid att planera, genomföra och rapportera. För att kunna jämföra dagens riskklassningsmodell med den nya modellen, och göra en fördjupad konsekvensanalys, så behövs det ett schabloniserat riktvärde för hur lång tid en genomsnittlig kontroll tar. Därför införs *riktvärde för kontrolltid*.

För myndigheten är tanken att riktvärde för kontrolltid ska kunna användas till att uppskatta en del av resursbehovet och delvis budgetera kommande intäkter. Det är viktigt att uppmärksamma att myndigheterna även behöver titta på andra delar i sin verksamhet när de ska planera och budgetera verksamheten, till exempel tidsåtgång och intäkter förknippade med kontroll som ursprungligen inte var planerad. Dessa kontroller tillkommer utöver den planerade kontrollen som genereras av den nya modellen. Riktvärden för kontrolltid tillsammans med riskklassad kontrollfrekvens ger alltså inte hela bilden av tidsåtgång och intäkter som kan förväntas för livsmedelskontroll.

På motsvarande sätt ska livsmedelsföretagaren kunna använda riktvärdet för kontrolltid till att skapa sig en uppfattning om de kommande kostnader som kontrollen kommer att medföra. Riktvärdet för kontrolltid ska också kunna ge livsmedelsföretagaren en förståelse för hur mycket kontroll som är rimlig.

Riktvärden för kontrolltid syftar också till att minska den variation som idag finns i utförandet av livsmedelskontroll. I och med att riktvärden för kontrolltid införs så minskar också risken för att kontrollmyndigheter utför kontroll utan tanke på kostnaden. Detta eftersom avsteg från riktvärde för kontrolltid kommer att behöva motiveras. Därmed kommer också likvärdigheten inom livsmedelskontrollen att öka.

4.2 Riktvärde för kontrolltid jämfört med dagens kontrolltid

Det är känt att kontrollmyndigheter delvis använder planerad kontrolltid för uppföljning och kompetensutveckling (inläsning av lagstiftning). Därför kan kontrollmyndigheter komma att behöva utveckla planerandet av kontrollen så att uppföljning och kompetensutveckling beaktas i alla led.

Det kan innebära att administrationen kring kontrollen behöver effektiviseras. Vidare behöver budgeteringen av avgifterna följas noggrant så att olika trender snabbt kan identifieras.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Om avsteg görs från riktvärdet för kontrolltid behöver kontrollmyndigheterna kunna motivera avstegen.

Den nya riskklassningsmodellen resulterar i en kontrollfrekvens, ett antal kontroller under en femårsperiod. Modellen beskriver vad som behöver kontrolleras genom att olika anläggningsbundna aktiviteter ligger till grund för kontrollfrekvensen. Däremot beskriver modellen inte hur kontrollen ska genomföras.

4.3 Definition och beskrivning

Riktvärden för kontrolltid är inte kopplade till riskerna i verksamheten. Riskerna tas omhand av och vägs in i själva modellen där kontrollfrekvensen bestäms. Riktvärde för kontrolltid är alltså helt skilt från modellen och definieras på följande sätt:

Ett schabloniserat värde, en tid i timmar, för en genomsnittlig normal kontroll genomförd på en genomsnittlig anläggning inom den aktuella inriktningen.

Riktvärden för kontrolltid anges som den genomsnittliga tiden för genomförandet av ett genomsnittligt kontrolltillfälle inklusive för- och efterarbete. Det är alltså den totala tid som en genomsnittlig kontroll bedöms ta för en kontrollmyndighet.

Riktvärden för kontrolltid avser en normal planerad kontroll då ingen tid går åt till att utreda misstänkta avvikelser, vidta myndighetsåtgärder med anledning av avvikelser eller följa upp tidigare avvikelser. Ingen inläsning av lagstiftning samt annan kunskapsinhämtning ingår i tiden. All sådan aktivitet ligger utanför riktvärdet för kontrolltid och den kontrollen finansieras på annat sätt.

Läs mer om vad som ingår och inte ingår i riktvärde för kontrolltid i avsnitt 4.4 och 4.5 nedan.

4.4 Vad ingår i riktvärdet för kontroll?

Ett riktvärde för kontrolltid består av flera olika delmoment som följer av ett kontrollbesök. I riktvärdet ingår tid för: *förberedelser, själva genomförande av kontrollen* och dess *efterarbete*.

4.4.1 Förberedelse av kontrollbesök

I förberedelsemomentet ingår sådan tid som är relaterad till förberedandet av den enskilda kontrollen, alltså sådant som är anläggningsbundet och som är relaterat till kontrollbesöket.

Som exempel kan nämnas: granskning av verksamhetens historik, genomgång av tidigare kontrollresultat, planering av resrutten, framtagande av

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

uppgifter om kontaktperson, organisationsnummer samt firmatecknare, kortare granskning av företagets webbsida (om aktuellt), förberedande av provtagningsmaterial samt likande förberedelser.

Att omsätta det som framgår av kontrollmyndighetens kontrollplan till kontrollen av anläggningen ingår också i förberedelsemomentet. Det kan t.ex. handla om val av:

- *vad* som ska kontrolleras – vilken del av den planerade lagstiftning som myndigheten avser verifiera efterlevnaden av (artiklar, paragrafer i enlighet med kontrollplanen med mera),
- *hur* kontrollen ska genomföras – alltså val av kontrollmetod och kontrollteknik,
- *var* i anläggningen kontrollen ska genomföras – särskilt viktigt vid kontroll i stora anläggningar.

4.4.2 Genomförande av kontroll

Av den tid som anges som riktvärde för kontrolltid bör minst hälften läggas på genomförande av kontroll, det vill säga granskning, värdering och bedömning av faktiska omständigheter genom inspektion på plats i anläggningen, intervjuer med personal eller motsvarande vid till exempel digitala distanskontroller. Kontrollvärdet av granskning är mycket stort varför den största delen av riktvärde för kontrolltid ska läggas på just genomförandemomentet.

I genomförandemomentet ingår alla de uppgifter och aktiviteter som följer av ett kontrollbesök. Som exempel på detta kan följande moment, som följer kontrollprocessen, nämnas:

- inledning av kontroll,
- utredning/undersökning av om vald lagstiftning efterlevs,
- värdering av det underlag och de iakttagelser som gjorts, och
- bedömning av om vald lagstiftningen efterlevs.

4.4.3 Efterarbete

I det efterarbete som följer av ett kontrollbesök då ingen tid går åt till att utreda misstänkta avvikelser, vidta myndighetsåtgärder med anledning av avvikelser eller följa upp tidigare avvikelser ingår diarieföring och rapportskrivning. Om avvikelser konstateras kan tiden för efterarbete komma att öka i förhållande till det angivna riktvärdet för kontrolltid.

4.5 Vad ingår inte i riktvärdet för kontrolltid?

Val av vilken lagstiftning, på övergripande nivå, som ska kontrolleras ska framgå av myndighetens kontrollplan och ingår därför inte i förberedelserna av kontrollbesöket och inte heller i riktvärdet för kontrolltid.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Inläsning av lagstiftning eller annan kompetensutveckling ingår inte i förberedelsen för kontrollen eller riktvärdet för kontrolltid. Med inläsning avses till exempel att kontrollpersonal studerar/lär sig lagstiftningen, läsa på om hur olika processer fungerar, risker om och med olika aktiviteter med mera. Sådan kunskap ska myndigheten besitta och den typen av kompetensutveckling ingår i beräkningen av myndighetens timtaxa för livsmedelskontroll.

Arbete som följer av att avvikelser konstateras vid en planerad kontroll räknas inte in i riktvärdet för kontrolltid. Kontrollbesök då avvikelser konstateras kan ofta ta längre tid än vad riktvärdet anger. Riktvärdet för kontrolltid gäller inte heller händelsestyrda kontroller eller uppföljning av avvikelser. Dessa kontroller kan och bör ta olika lång tid beroende på vad de gäller.

Restid till och från kontrollerna ingår inte heller i riktvärdet för kontrolltid.

4.6 Avsteg från riktvärde för kontrolltid

Riktvärde för kontrolltid gäller det genomsnittliga kontrollbesöket. Det finns givetvis situationer som gör att tiden för den enskilda kontrollen kan över- eller understiga riktvärdet.

Hur mycket tid en kontroll kräver beror på flera faktorer, till exempel valet av kontrollmetod som kan variera mellan olika tillfällen och olika anläggningar.

Orsaken till varför inte olika tider anges direkt för olika kontrollmetoder är att det inte går att ange en viss tid för en viss metod, samt att de olika metoderna ofta går in i varandra. Det är sällan renodlade inspektioner eller revisioner som utförs, med eller utan provtagning, vilket gör att detta måste anpassas efter situationen. Vissa kontrollbesök kan ske med mer inslag av revision och kan då komma att ta längre tid att genomföra. På motsvarande sätt kan också vissa kontroller gå fortare.

Hur mycket tid en kontroll tar kan också bero på kontrollens syfte, den fysiska utformningen av anläggningen och typen av verksamhet. Uppenbarligen tar en revision av en tillverkningsanläggning mer tid för genomförande och förberedelser än en inspektion av en liten kiosk med enbart förpackade livsmedel¹².

¹² Livsmedelsverkets översyn av riskklassningsmodell för livsmedelskontroll, Dnr 2018/00787

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

***Exempel:** Inom ramen för kontrollfrekvensen kan en kontrollmyndighet göra längre respektive kortare kontroller. En verksamhet som ska kontrolleras tre gånger årligen skulle till exempel kunna få en längre revision på plats, en kortare distanskontroll och en medellång inspektion på plats under samma år. Totalt sett planerar myndigheten för tre kontroller under året, den genomsnittliga tiden planeras utifrån riktvärdet men tidsåtgången varierar mellan kontrollerna.*

Kontroller som kräver medverkan av tolk blir sannolikt mer tidskrävande då kommunikationen mellan inspektören och företagare sker långsammare. Den extra tiden som denna typ av kontroller tar bör dock inte belasta företagaren.

4.7 Förslag på riktvärde för kontrolltid för olika inriktningar

Livsmedelsverket föreslår i tabell 9 nedan riktvärden för kontrolltid för respektive led.

	Riktvärde för kontroll
Sista led	3 h
Tidigare led	5 h
Huvudkontor	5 h
Dricksvatten	4 h

Tabell 9. Föreslagna riktvärden för kontrolltid för respektive inriktning som modellen omfattar.

Livsmedelsverkets förslag på riktvärden för kontrolltid är olika beroende på vilken inriktning som avses. Ett kortare riktvärde för kontrolltid innebär inte att kontrollen ska vara ytligare eller mindre djupgående. Riktvärdena för kontrolltid är anpassade till de förutsättningar som gäller för respektive inriktning och målet är att utföra en riskbaserad och effektiv kontroll i varje led. En motivering till varje inriktnings riktvärde för kontroll och varför de skiljer sig åt mellan de olika inriktningarna beskrivs i följande avsnitt.

4.7.1 Sista led

Riktvärdet för kontrolltid i sista led föreslås vara 3 timmar.

Förberedelsemomentet för en kontroll i sista led bör vara relativt kort. Momentet syftar till att ta fram objektsspecifik information, till exempel kontaktinformation, genomgång av tidigare kontrollresultat samt förberedelse av provtagningsutrustning. Efterarbetet består av att dokumentera och vid behov avrapportera kontrollresultatet vilket bör vara en ganska begränsad arbetsuppgift när inga avvikelser konstateras. Den största delen av riktvärdets tid bör läggas på genomförandemomentet, det

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

vill säga kontroll och granskning antingen på plats hos livsmedelsföretagaren eller på annat lämpligt sätt till exempel skrivbordskontroll.

I sista led används med fördel en inspektionsbaserad kontrollmetodik vid de flesta kontrolltillfällena. En inspektion syftar till att avgöra om lagstiftning följs genom att det görs direkta observationer t.ex. på plats i anläggningen. Inspektionsmetodiken går ofta fortare än ett revisionsbaserat kontrollbesök.

Det som påverkar tidsåtgången vid en kontroll är bland annat anläggningens komplexitet, till exempel vilken verksamhet som bedrivs, samt dess fysiska storlek. I sista led är anläggningarna många gånger små till ytan och de fysiska avstånden bidrar inte särskilt mycket till tidsåtgången. Eftersom riktvärdet är en schabloniserad genomsnittlig tid så kommer tiden att variera mellan olika anläggningar där mer komplex verksamhet tar längre tid att kontrollera. Det omvända gäller då för enklare och, till storlek, mindre verksamheter.

4.7.2 Tidigare led

Riktvärdet för kontrolltid i tidigare led föreslås vara 5 timmar.

Förberedelsemomentet för kontroll i tidigare led uppskattas ta något längre än vid kontroll i sista led. Förutom den anläggningsbundna förberedelsen, som att ta fram kontaktuppgifter eller läsa in tidigare kontrollresultat, är det oftast fler lagstiftningsområden med frågeställningar som ska förberedas inför kontrollen. Efterarbetet uppskattas dock vara ungefär likvärdigt för både sista led och tidigare led med avrapportering av kontrollresultat och diarieföring.

Även här bör en stor del av riktvärdet bestå av genomförandemomentet. Både inspektionsmetodiken och revisionsmetodiken lämpar sig väl för verksamheter i tidigare led. Här kan revisioner, med fördel, användas i större utsträckning, där man gör djupdykningar och granskar till exempel dokumentation av särskilda kontrollområden som sedan kan följas av verifierande observationer ute i produktionen. Revisionsmetodiken är mer komplex och tar mer tid i anspråk än när inspektionsmetodiken används. Revisioner kan sedan varvas med inspektioner där direkta observationer görs, dessa tar då något kortare tid att genomföra.

En del anläggningar i tidigare led, framförallt livsmedelsindustrier, tillverkare och större grossistverksamheter, kan i många fall vara större till ytan med stora produktionslokaler och lagerutrymmen än verksamheter i sista led. Kontrollen tar därför ofta längre tid eftersom det kan vara långa transportavstånd både mellan, men också inom, de produktionsavdelningar som kontrolleras. Här avses alltså inte produktionens storlek som redan tas hänsyn till i modellen för fastställande av kontrollfrekvens. Produktionens

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

storlek vägs in och ger själva kontrollfrekvensen och har inte något med storleken på lokalerna att göra vilket riktvärdet tar hänsyn till.

Riktvärdet på fem timmar är alltså den genomsnittliga tiden för en kontroll, som av ovan nämnda anledningar ofta blir längre i tidigare led. För mindre komplexa anläggningar i tidigare led kan en kontroll däremot ta kortare tid än riktvärdet.

4.7.3 Huvudkontor

Riktvärdet för kontrolltid för huvudkontor föreslås vara 5 timmar.

Förberedelsemomentet för kontroll av huvudkontor kan jämföras med den för tidigare led. Förutom den anläggningsbundna förberedelsen, som att ta fram kontaktuppgifter eller läsa in tidigare kontrollresultat, är det ofta fler lagstiftningsområden med frågeställningar som ska förberedas inför kontrollen. Efterarbetet uppskattas vara ungefär likvärdigt som både sista led och tidigare led med avrapportering av kontrollresultat och diarieföring.

För huvudkontor är det inte storleken på lokalerna som gör att kontrollerna i genomsnitt tar längre tid jämfört med sista led, utan att kontrollmetoden revision är den lämpligaste för de flesta kontroller i inriktningen.

4.7.4 Dricksvatten

Riktvärdet för kontrolltid för dricksvattenanläggningar föreslås vara 4 timmar.

Förberedelsemoment liknar den för tidigare led, och inspektören behöver ta reda på hur dricksvattnet produceras och distribueras.

Genomförandemoment är en viktig del av riktvärdet som både kan utföras på plats i anläggningen eller i form av skrivbordskontroll. Fastställande av faroanalys och undersökningsprogram, kontroll av undersökningsresultat eller information till allmänheten är exempel på kontrollmoment som kan utföras i form av skrivbordskontroll på kontoret hos myndigheten eller på anläggningen. Efterarbetet är ungefär likvärdigt som de andra inriktningarna med avrapportering av kontrollresultat och diarieföring.

Revision är den kontrollmetod som oftast används vid dricksvattenkontroll. De flesta dricksvattenanläggningarna i Sverige, cirka 79%, är små anläggningar enligt Myndighetsrapportering 2020. Revisioner på små och enkla dricksvattenanläggningar går fortare i jämförelse med de stora och komplexa.

Eftersom riktvärdet är en genomsnittlig tid så kommer tiden att variera beroende på komplexitet i anläggningen och kontrollmetod som används. Inspektioner, skrivbordskontroll, revision på de små och enkla dricksvattenanläggningarna kan ta upp till 4 timmar, medan kontroll på stora och komplexa anläggningar kan ta längre tid

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

4.7.5 Riktvärde vid reducerad kontrollfrekvens

Riktvärdet för kontrolltid för en verksamhet som fått reducerad kontrollfrekvens, antingen på grund av god efterlevnad av lagstiftningen och/eller innehav av giltigt certifikat från en tredjepartsstandard som Livsmedelsverket granskat och listat, är samma som för en verksamhet med normal kontrollfrekvens. Livsmedelsverket bedömer att det inte finns skäl till att ändra riktvärdet för kontrolltid för verksamheter med reducerad kontrollfrekvens. Ett kontrollbesök tar alltså varken kortare eller längre tid att genomföra på verksamheter med reducerad kontrollfrekvens, än vad en kontroll på ett icke-certifierat företag gör.

Det är viktigt att förstå att när en verksamhet fått reduktion av sin riskklassade kontrollfrekvens på grund av tredjepartscertifiering så är det på grund av att företaget har ett certifierat kvalitetsledningsarbete på plats som kontrolleras av en tredje part, det vill säga revisorer på ett certifieringsorgan. Det totala antal kontroller det certifierade företaget får, dels från kontrollmyndigheten och dels från certifieringsorganet, är oftast inte färre än den ordinarie kontrollfrekvens som genereras av riskklassningen för ett icke-certifierat företag med samma förutsättningar gällande verksamhet och aktiviteter.

4.7.6 Efterhandsdebitering

Från och med 2024 ska all livsmedelskontroll debiteras livsmedelsföretagaren efter att den har utförts. Detta påverkar inte riktvärdet för kontrolltid. Eftersom riktvärdet för kontrolltid tydligt anger vad som ingår i kontrolltiden och vad som är rimligt att debitera för kommer kontrollmyndigheterna lättare kunna planera sin kontrollverksamhet. På motsvarande sätt kommer livsmedelsföretagare kunna uppskatta förväntade kostnader förenade med livsmedelskontroll.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

5. Fördjupad konsekvensanalys

5.1 Begreppsförklaring

Verksamhet

Livsmedelsverket använder begreppet verksamhet och avser med det ett vidare begrepp där såväl anläggningar som övriga verksamheter enligt 23 § livsmedelsförordningen omfattas. Det innebär att Livsmedelsverket med begreppet verksamhet avser följande:

- livsmedelsanläggningar,
- anläggning för att tillverka snus och tuggtobak,
- anläggning för dricksvattenförsörjning,
- verksamheter som hänger samman med något led av tillverkning, förädling och distribution av material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel.

Typanläggning

Med *typanläggning* avses de vanligast förekommande livsmedelsverksamheter i Sverige, uppdelade på kombinationen av anläggningstypning och storleksklassning enligt dagens modell. Typanläggningarna har hämtats från myndighetsrapporteringen 2020. I de flesta fall går det bra att översätta anläggningstyperna i dagens modell till inriktningar i den nya modellen, men för huvudkontor har vi inte kunnat göra det eftersom många anläggningar som idag är typade som huvudkontor inte kommer att vara det med den nya definitionen. Dessutom saknar huvudkontoren uppgift om storlek i dagens riskklassning.

Exempelverksamhet

En *exempelverksamhet* är ett exempel på en vanlig verksamhet för respektive typanläggning. Denna beskrivs kortfattat och har riskklassats utifrån aktiviteter, omfattning och produktgrupper enligt den nya riskklassningsmodellen. Det finns inget statistiskt underlag för vilka verksamheter som faktiskt är vanligast på den detaljnivå som den nya riskklassningen innebär, utan här har vi fått utgå från erfarenhet och gissningar.

5.2 Konsekvensanalysens innehåll och metod

Konsekvensanalysen har uppdaterats enligt de synpunkter som kom från remissinstanserna, vilka beskrevs i avsnitt 2.4. Syftet med konsekvensanalysen är att beskriva hur den nya modellen påverkar kontrollmyndigheterna och företagen. Detta för att berörda aktörer ska kunna dra djupare slutsatser om konsekvenser av modellen, kostnader för företag eller vad den nya modellen innebär för kontrollmyndigheternas kontrollresurser och planering. Omfattningen av konsekvenserna beskrivs i termer av tidsåtgång, kostnader och kontrollfrekvens.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Konsekvensanalysen innehåller även uppgifter om fördelningen av olika typer av livsmedelsanläggningar, både nationellt och inom de olika inriktningarna och bland kontrollmyndigheterna. Detta för att mer i detalj beskriva hur livsmedelskontrollen påverkas, dels för olika typer av kontrollmyndigheter och dels för livsmedelskontrollen i stort.

För att beskriva konsekvenserna av den nya modellen för olika anläggningar har Livsmedelsverket använt ett antal exempelverksamheter. Exempelverksamheter används eftersom det finns en stor variation bland livsmedelsanläggningarna, både avseende dess storlek och den verksamhet som bedrivs. Det är därför inte möjligt att beskriva konsekvenserna för varje enskild anläggning.

Livsmedelsverket har beräknat en ungefärlig kontrolltid som kontrollfrekvenserna med den nya modellen motsvarar. Beräkningar presenteras för de inriktningar som exempelverksamheten representerar. Beräkningarna har utförts genom viktning med hjälp av de riktvärden för kontrolltid som presenteras i avsnitt 4.

Genom utdrag från myndighetsrapporteringen har uppgifter om den genomsnittliga kontrolltiden som några av de vanligaste verksamhetstyperna (typanläggningar, se bilaga 1-5) idag är klassade till. Exempelverksamheterna har sedan tagits fram som representerar typanläggningarna, och dessa har testklassats enligt den nya modellen.

Statistik över hur mycket kontroll typanläggningarna i genomsnitt fått under tidsperioden 2017 till 2019 har också hämtats från myndighetsrapporteringen. På så sätt har en jämförelse mellan faktisk utförd kontrollfrekvens och kontrollfrekvens med den nya modellen kunnat göras, samt en jämförelse av genomsnittlig riskklassad kontrolltid i dagsläget och den genomsnittliga förväntade kontrolltiden med riktvärde för kontrolltid.

Resultatet presenteras dels för respektive inriktning, det vill säga hur kontrollen i sista led, tidigare led, för huvudkontor samt dricksvattenanläggningar, påverkas av den nya modellen och dels hur resultatet uppskattas påverka livsmedelskontrollen nationellt.

För att få fram en skattning av hur Sveriges totala livsmedelskontroll kommer att påverkas behöver viss generalisering ske. Detta eftersom det finns en stor variation både när det gäller livsmedelsanläggningarnas storlek och verksamhet. Dataunderlaget består av tillgänglig statistik ur myndighetsrapporteringen. Utifrån statistiken har Livsmedelsverket tagit fram de vanligaste verksamhetstyperna inom de olika inriktningarna, både utifrån storlek och verksamhet, och undersökt hur kontrollfrekvenserna i den nya modellen påverkar kontrollen av dessa. Resultatet viktades, så att de typanläggningar som det finns flest av gav mest utslag på slutresultatet¹³.

¹³ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2020.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

För att få ett så representativt underlag som möjligt till konsekvensbeskrivningen har typanläggningar valts utifrån deras verkliga fördelning för att göra uppskattningen av konsekvenserna så nära verkligheten som möjligt.

Det finns dock en del osäkerhetsfaktorer i konsekvensberäkningen gällande exempelverksamheterna. Exempelverksamheternas aktiviteter är satta utifrån vad Livsmedelsverket uppskattar är de vanligaste aktiviteterna för de typanläggningar som exemplen ska motsvara. Resultatet av vilken kontrollfrekvens som tilldelas varje enskild verksamhet i verkligheten varierar eftersom varje livsmedelsanläggning i verkligheten kan vara unik sett till aktiviteter och produktgrupper. För att Livsmedelsverket ska kunna göra en överskådlig beräkning av konsekvenserna behöver vi dock generalisera och förenkla i de testexempel som beskrivs.

5.3 Vilka berörs av modellen?

5.3.1 Antalet företag som berörs, vilka branscher företagen är verksamma i samt storleken på företagen

Livsmedels- och dricksvattenanläggningar

I den nya modellen delas livsmedelsanläggningar in i inriktningar som inte finns i dagens modell. Livsmedelsverket behöver därför uppskatta hur många anläggningar som kommer fördelas i respektive inriktning. Av den årliga myndighetsrapporteringen från livsmedelskontrollen till Livsmedelsverket går det att sortera fram uppgifter som kan användas för att uppskatta antalet anläggningar i de olika leden i den nya modellen.

I Sverige fanns enligt 2020 års myndighetsrapportering 99 717 livsmedelsanläggningar i ledet efter primärproduktion, inklusive dricksvattenanläggningar. Av dessa anläggningar upphörde ca 9000 stycken med sin verksamhet någon gång under rapporteringsåret.

Drygt 1500 av alla livsmedelsanläggningar är så kallade ”853-anläggningar”, det vill säga verksamheter som kräver godkännande enligt förordning (EG) nr 853/2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung och som därför i den nya modellen ska klassas in i huvudsaklig inriktning tidigare led¹⁴. Resterande livsmedelsanläggningar är så kallade ”852-anläggningar” som endast kräver registrering enligt förordning (EG) nr 852/2004 om livsmedelshygien¹⁵. Vissa av dessa ska, om de i huvudsak levererar till andra företag som till exempel grossister och transportörer, klassas i huvudsaklig inriktning tidigare led. Men de flesta andra ”852-anläggningar” ska istället klassas i

¹⁴ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EG) nr 853/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung.

¹⁵ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

antingen huvudsaklig inriktning sista led, dricksvatten eller huvudkontor i den nya modellen. Se fördelning av antal och andel livsmedelsanläggningar i tabell 10 nedan¹⁶.

De livsmedelsanläggningar som upphört under året har uteslutits från statistiken i tabell 10, liksom de anläggningar där kontroll rapporterats in till Livsmedelsverket men där anläggningen varken omfattas av krav på registrering eller godkännande.

Totalt antal anläggningar	90 641 st	100 %
varav anläggningar i sista led	76 160 st	84%
varav anläggningar i tidigare led	7688 st	8,5%
varav huvudkontor	1295 st	1,5%
varav dricksvattenanläggningar	5498 st	6%

Tabell 10. Totalt antal livsmedelsanläggningar i Sverige år 2020 och motsvarande antal samt andel livsmedelsföretag fördelade i de olika leden i den föreslagna nya modellen.

Viss osäkerhet finns för antalet företag som klassas som huvudkontor eftersom denna kategori idag även omfattar så kallade ”matmäklare”. Matmäklare kommer i den nya riskklassningen inte att ligga som huvudkontor utan istället i tidigare led om de huvudsakligen säljer livsmedel till företag och i sista led om de i huvudsak säljer livsmedel direkt till slutkonsument.

Inom respektive inriktning finns olika branscher. Branschernas andel både inom inriktningen och av det totala antalet livsmedelsanläggningar presenteras i tabell 11 till 13 nedan¹⁷. För huvudkontor presenteras ingen separat tabell då underlaget är för osäkert med den klassning som finns, med nuvarande riskklassningsmodell och anläggningstypning.

Anläggningarna i sista led, se tabell 11, står för 84 procent av alla livsmedelsanläggningar i landet. Inom ledet kan man se att nästan sextio procent av dessa är restauranger/storhushåll. Därefter följer ungefär lika stor andel anläggningar inom handel respektive vård och omsorg. En mycket liten del, endast tre procent, är typade som mobil verksamhet. När man tittar på den andel som restaurangerna/storhushållen representerar av det totala antalet livsmedelsanläggningar så kan man se att dessa står för nästan hälften av alla livsmedelsanläggningar i landet.

Storleken på livsmedelsanläggningarna i sista led mäts i dagens riskklassningsmodell i antal konsumenter/portioner per dag alternativt i antal årsarbetskrafter. Ungefär 89 procent av anläggningarna serverar

¹⁶ Siffrorna i tabell 10 är översatta från myndighetsrapporteringen år 2020.

¹⁷ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2020.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

mindre än 250 konsumenter/portioner per dag, alternativt har högst tre årsarbetskrafter¹⁸. Detta motsvarar de tre minsta storleksklasserna, av totalt sju, i dagens riskklassningsmodell. Detta innebär att en överhängande majoritet av de ca 76 000 anläggningar som tillhör sista led i den nya modellen är relativt små anläggningar.

Anläggningar i sista led	Antal (st)	Andel (%) av anläggningar inom ledet	Andel (%) av totala antalet livsmedelsanläggningar
Butik/Handel	15 756	21%	17,4%
Restaurang/Storhushåll	44 056	58%	48,6%
Vård och omsorg	13 836	18%	15,3%
Mobila verksamheter	2512	3%	2,7%
	76 160 st	100%	84%

Tabell 11. Fördelning av branscher och anläggningar inom inriktning sista led samt dess andel av det totala antalet anläggningar i landet.

Anläggningarna i tidigare led, se tabell 12, står totalt sett för drygt åtta procent av alla livsmedelsanläggningar i landet. Tjugo procent av anläggningarna i tidigare led producerar animaliska livsmedel och 33 procent är livsmedelsindustri utan animalisk produktion. Störst andel anläggningar inom ledet utgörs av anläggningar inom distribution och lager, drygt 43 procent¹⁹.

Storleken på livsmedelsanläggningarna i tidigare led kan mätas med olika storleksmått i dagens riskklassningsmodell. Ungefär 61 procent av dessa anläggningar producerar/hanterar upp till 10 ton av animalier, vegetabilier och sammansatta livsmedel per år. Ytterligare 17 procent producerar/hanterar mellan 10 och 100 ton livsmedel per år. Klassas de istället utifrån antal årsarbetskrafter så motsvarar de enligt dagens riskklassningsmodell storleksklasserna upp till 10 årsarbetskrafter²⁰. Dessa volymer och antal årsarbetskrafter motsvarar de fyra minsta storleksklasserna, av totalt sju, i dagens riskklassningsmodell. Detta innebär att en överhängande andel av de ca 7600 anläggningar som tillhör tidigare led i den nya modellen är relativt små eller medelstora anläggningar.

¹⁸ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2020.

¹⁹ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2020.

²⁰ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2020.

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

Anläggningar i tidigare led	Antal (st)	Andel (%) av anläggningar inom ledet	Andel (%) av totala antalet livsmedelsanläggningar
Produktion av animaliska livsmedel	1572	20,5%	1,7%
Distribution och lager	3345	43,5%	3,7%
Livsmedelsindustri utan animalisk produktion	2546	33%	2,8%
Tillsatser och processhjälpmedel	34	0,5%	0%
Industriell tillverkning	181	2,5%	0,2%
	7688 st	100%	8,5%

Tabell 12. Fördelning av branscher och anläggningar inom inriktning tidigare led samt dess andel av det totala antalet anläggningar i landet.

Dricksvattenanläggningarna, se tabell 13, står totalt sett för ca sex procent av alla livsmedelsanläggningar i landet. Av dessa är drygt 70 procent vattenverk som försörjs av opåverkat grundvatten. Drygt 50 procent av alla dricksvattenanläggningar är små och producerar 10 m³ per dygn eller mindre. Därefter följer drygt 20 procent dricksvattenanläggningar som producerar mellan 10 och 100 m³ per dygn²¹. Detta motsvarar de två minsta storleksklasserna i nuvarande riskklassningsmodell och innebär att en överhängande majoritet, av de ca 5500 dricksvattenanläggningarna, är relativt små anläggningar.

Anläggningar i ledet dricksvatten	Antal (st)	Andel (%) av anläggningar inom ledet	Andel (%) av totala antalet livsmedelsanläggningar
Vattenverk som försörjs av opåverkat grundvatten	3997	72,7%	4,4%
Vattenverk som försörjs av ytvatten	330	6%	0,4%
Vattenverk som försörjs av ytvattenpåverkat grundvatten	725	13,2%	0,8%
Distributionsanläggning	446	8,1%	0,5%
	5498 st	100%	6%

Tabell 13. Fördelning av branscher och anläggningar inom inriktning dricksvatten samt dess andel av det totala antalet anläggningar i landet.

Andel företag som kan få reduktion genom tredjepartscertifiering
Livsmedelsverket uppskattar att strax under 3000 livsmedelsföretag i dagsläget är certifierade enligt de vanligaste standarderna för livsmedelssäkerhet, det vill säga cirka tre procent av samtliga anläggningar.

²¹ Uppgifter från myndighetrapporteringen 2020.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Livsmedelsverket kommer granska de vanligaste standarderna för livsmedelssäkerhet. De standarder som uppfyller de uppsatta villkoren och utgör skäl för reduktion kommer att listas i en förteckning som Livsmedelsverket publicerar i slutet av år 2022. Det kan även finnas andra standarder som skulle kunna vara aktuella för granskning, det finns därför en viss osäkerhet i uppskattningen av det totala antalet certifierade livsmedelsföretag i Sverige.

Antalet certifierade företag enligt de vanligaste standarderna inom livsmedelssektorn efter primärproduktion framgår av tabell 14 nedan²². Här presenteras också uppgifter om hur många företag i respektive led som innehar dessa certifieringar i dagsläget.

Standard	Totalt antal företag med certifiering i Sverige	Antal företag i sista led	Antal företag i tidigare led och/eller huvudkontor
FSSC 22 000	290	0	290
Global Standard for Food Safety (BRC), (flera moduler)	150	0	150
IP Livsmedel Grundcertifiering	1000	ca.15	985
Svensk standard för livsmedelshantering i butik	1245	1245	0
IFS (flera moduler)	25	0	25
Totalt	2710	1260	1450
Andel av totala antalet livsmedelsanläggningar i Sverige och/eller ledet	3%	1,7%	16%

Tabell 14. Antal företag certifierade enligt några vanligt förekommande standarder för livsmedelssäkerhet inom livsmedelssektorn.

Om de standarder som presenteras i tabell 14 visar sig uppfylla Livsmedelsverkets kommande kriterier, och därmed listas för att ge reduktion, kommer de certifierade företagen, genom att visa upp sitt giltiga certifikat, vara aktuella för en reducerad kontrollfrekvens.

För sista led handlar det i så fall om mindre än två procent av alla livsmedelsanläggningar i sista led som skulle kunna få reducerad kontrollfrekvens. För tidigare led och huvudkontor handlar det på motsvarande sätt om cirka 16 procent av anläggningarna.

De företag som är certifierade enligt FSSC 22 000, BRC och IFS Food är vanligen större livsmedelsföretag. Svensk standard för livsmedelshantering i

²² Antalet företag härrör sig från respektive standardägares redovisning av ungefärligt antal certifierade företag våren 2022.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

butik är framtagen för dagligvaruhandelns matvarubutiker. IP Livsmedel Grundcertifiering används av livsmedelsföretag av varierande storlek och inriktning.

Gemensamt för samtliga certifierade livsmedelsföretag är att de på något sätt producerar, lagrar distribuerar eller på annat sätt hanterar livsmedel i Sverige. Modellen tar genom möjligheten till reduktion hänsyn, enligt kraven i förordningen (EU) 2017/625, artikel 9d, till det kvalitets- och livsmedelssäkerhetsarbete företagen gör när de är tredjepartscertifierade och kontrollerade av ackrediterade certifieringsorgan.

Andel företag som skulle kunna få reduktion genom god efterlevnad av lagstiftningen

Hur många företag som skulle kunna få reduktion på grund av god efterlevnad är svårt att uppskatta. Det kan komma att variera från år till år beroende på kontrollresultatet. Statistik över fördelningen av antal företag i respektive erfarenhetsklass med den nuvarande riskklassningen visas i tabell 15 nedan²³. En uppskattning skulle kunna vara att den andel som i dagsläget är A-klassade, ca 17 procent, kan bli aktuella för att få en reduktion av kontrollfrekvensen på grund av god efterlevnad i den nya modellen.

Erfarenhetsklass	A	B	C
Genomsnittlig andel företag i respektive erfarenhetsklass med dagens riskklassningsmodell	17%	82%	1%

Tabell 15. Andel av det totala antalet livsmedelsanläggningar i Sverige som är klassade enligt dagens erfarenhetsklasser.

Kontrollmyndigheterna beslutar om erfarenhetsklassning av företagen. Det förekommer dock en stor variation, dels i vilken utsträckning kontrollmyndigheterna använder sig av erfarenhetsmodulen vid riskklassning enligt dagens modell, men också i bedömningen av när företag trots avvikelser kan klassas om till A-klass. I några kommuner finns det en väldigt stor andel A-klassade anläggningar av det totala antalet anläggningar i kommunen. Samtidigt finns det ett antal kommuner som inte har några A-klassade anläggningar alls i sin kommun.

5.3.2 Antalet kontrollmyndigheter som berörs, vilka typer av anläggningar de kontrollerar samt storleken på kontrollmyndigheterna och dess taxor

I den kommunala livsmedelskontrollen fanns vid 2020 års myndighetsrapportering 248 olika kontrollmyndigheter. Vissa av dessa består av nämndsarbeten eller kommunförbund där flera kommuner gått ihop i ett tätt samarbete med varandra i livsmedelskontrollen. De rapporterar därför som en kontrollmyndighet istället för som separata

²³ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2020.

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

kontrollmyndigheter. Livsmedelsverket utgör en kontrollmyndighet för den kontroll som utförs på framförallt godkända livsmedelsanläggningar, till exempel styck- och charkanläggningar, mejerier, fiskanläggningar med flera. Totalt handlar det om 249 olika berörda kontrollmyndigheter.

Enligt Sveriges kommuner och regioners kommungruppsindelning från 2017 kan kommunerna delas in i tre olika grupperingar²⁴. Hur stor andel av kommunerna som finns inom varje grupp kan ni se i tabell 16 nedan. Uppgifter om hur många årsarbetskrafter för livsmedels- och dricksvattenkontroll det finns i genomsnitt i de olika kommungrupperna samt genomsnittlig taxa för livsmedelskontroll framgår också av tabellen²⁵.

Kommungrupp	Andel	Genomsnittligt antal årsarbetskrafter för livsmedels-/dricksvattenkontroll ²⁶	Genomsnittlig timtaxa ²⁷
Hela landet	100%	2,8	1184 kr
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	47%	2,1	1140 kr
Större städer och kommuner nära större stad	37%	2,6	1186 kr
Storstäder och storstadsnära kommuner	16%	5	1313 kr

Tabell 16. Kommungruppsindelning i Sverige enligt statistik och fördelning från Sveriges kommuner och regioner (SKR) och hur stor andel av kommunerna som hör till respektive kommungrupp, genomsnittligt antal årsarbetskrafter för livsmedels- och dricksvattenkontroll samt genomsnittliga livsmedelstaxor för livsmedelskontroll.

Den genomsnittliga taxan för planerad livsmedelskontroll i Sverige är 1184 kronor. Livsmedelstaxan varierar inom spannet 840 kronor upp till 1562 kronor. Några av de högsta taxorna återfinns i kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner och några av de lägsta taxorna i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

Den genomsnittliga taxan för extra offentlig kontroll ligger på 1134 kronor, vilket är något lägre än taxan för planerad kontroll.

Antalet årsarbetskrafter för livsmedels- och dricksvattenkontroll varierar från kommun till kommun och hänger ihop med storleken på kommunen och antalet livsmedelsanläggningar. Det nationella genomsnittet är 2,8

²⁴ Sveriges kommuner och regioners kommungruppsindelning 2017, [EntryScope \(skl.se\): https://catalog.skl.se/catalog/1/datasets/11](https://catalog.skl.se/catalog/1/datasets/11)

²⁵ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2020 och 2021.

²⁶ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2020

²⁷ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2021

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

årsarbetskrafter med ett spann på från 0,7 årsarbetskrafter i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner som lägst upp till 57,7 årsarbetskrafter som mest i kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner.

Hur många livsmedelsanläggningar som finns i varje kommun varierar och presenteras i tabell 17 nedan²⁸. Endast sex procent av kommunerna har fler än 1000 livsmedelsanläggningar och nästan hälften av alla kommuner har mindre än 200 livsmedelsanläggningar. Storstadskommunerna har upp emot 4500 - 8500 livsmedelsanläggningar registrerade medan några av de minsta landsortskommunerna endast har cirka 40 - 60 stycken anläggningar. En genomsnittlig kontrollmyndighet har ca 360 anläggningar.

Andel kommuner	Antal anläggningar
6%	>1000 st
11%	500 - 999 st
39%	200 - 499 st
44%	<200 st

Tabell 17. Antal anläggningar som de kommunala kontrollmyndigheterna ansvarar för att kontrollera.

Uppgifter om hur fördelningen av olika anläggningar ser ut bland de kommunala kontrollmyndigheterna presenteras i tabell 18 nedan. Där går det att utläsa att i genomsnitt 84 procent av de anläggningar som en kommunal kontrollmyndighet kontrollerar återfinns i sista led. Nio procent av anläggningarna består av dricksvattenanläggningar, sex procent återfinns i tidigare led och endast en procent är huvudkontor.

Spannet för andel anläggningar i sista led ligger mellan 62 procent som lägst och upp till 94 procent som högst. För tidigare led ligger spannet på andel anläggningar mellan noll och 17 procent hos de olika kommunerna. För dricksvattenanläggningar varierar andelen anläggningar i kommunerna mellan nära 0,04 procent upp till 28 procent.

Det är få kommuner som har många huvudkontor, men här ligger spannet på mellan noll procent och upp till nio procent för andelen huvudkontor. Observera dock att de verksamheter som rapporteras som huvudkontor inte nödvändigtvis kommer att klassas som huvudkontor i den nya riskklassningen och att andelen i själva verket är ännu lägre.

²⁸ Uppgifter från myndighetsrapporteringen 2020.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

	Sista led	Tidigare led	Huvudkontor	Dricksvatten
Samtliga kommuners genomsnittliga fördelning av anläggningar	84%	9%	1%	6%
Kommun med högsta andel anläggningar i ledet	94%	17%	9%	33%
Kommun med lägsta andel anläggningar i ledet	62%	0%	0%	0,04%

Tabell 18. Genomsnittlig fördelning av livsmedelsanläggningar och dricksvattenanläggningar i kommunerna.

5.4 Konsekvenser för företag

5.4.1 Vilka kostnadsmässiga eller andra konsekvenser den nya modellen för fastställande av kontrollfrekvens kan medföra för företagen

I samband med omklassning av befintliga verksamheter enligt den nya modellen, vilket ska ske vid ett tillfälle under år 2023, kommer företagen behöva avsätta tid för att lämna uppgifter för klassningen av sin verksamhet. Därefter kommer företagen att löpande, vart femte år i samband med översyn av riskklassningen, behöva avsätta ungefär samma tid för inlämning av eventuellt nya uppgifter för riskklassningen.

Företagen behöver ange mer detaljerad information om sin verksamhet till kontrollmyndigheten än vad som krävs för dagens riskklassning. Detta eftersom det är de aktiviteter som verksamheten bedriver samt de produktgrupper som eventuellt är kopplade till verksamheten som kommer att ligga till grund vid bedömning av verksamhetens kontrollbehov.

Företagen är skyldiga att bistå kontrollmyndigheten med information som myndigheten behöver för att kunna riskklassa verksamheten. Även om det är mer detaljerade uppgifter jämfört mot dagens riskklassning gör Livsmedelsverket bedömningen att det inte innebär någon stor administrativ börda för företagen då uppgifterna dels bör vara lätta att ta fram och dels för att företagen redan lämnar stora delar av dessa uppgifter till kontrollmyndigheten eftersom de är nödvändiga i samband med utförandet av kontroll.

Det är även företagen som, när kontrollmyndigheten begär in uppgifterna, ansvarar för att visa upp ett giltigt certifikat för kontrollmyndigheten för att kunna erhålla reducerad kontrollfrekvens genom tredjepartscertifiering.

Det är inte reglerat på vilket sätt företagaren ska lämna uppgifterna. I många fall kommer de sannolikt att hämtas in i samband med ett kontrollbesök. Ett arbete pågår för att ta fram en e-tjänst, FörRätt, för inlämning av uppgifter.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

E-tjänsten kommer att vara standardiserad och fungera likadant i de kommuner som väljer att ansluta sig. Endast företag som är verksamma i kommuner som ansluter sig till e-tjänsten har tillgång till den. Det innebär eventuellt att den administrativa bördan blir något högre för de företag som är verksamma i en kommun som inte anslutit sig till e-tjänsten. Att ansluta sig till e-tjänsten bedöms däremot vara en relativt enkel process för kontrollmyndigheterna.

Avsikten är att e-tjänsten ska underlätta för företagaren genom att endast visa upp alternativ som är relevanta utifrån tidigare gjorda val, och genom att vara företagsanpassad i utformning och ordval. E-tjänsten är planerad att lanseras i början av 2023 så den kan användas vid omklassning av befintliga livsmedelsanläggningar. E-tjänsten kommer att underlätta för företagen att lämna uppgifter, men också bidra till likriktning av riskklassning av liknande verksamheter runt om i landet.

Livsmedelsverket uppskattar att tidsåtgången för att lämna uppgifter för riskklassning till 30 minuter. Då har en viss marginal tagits med för den tid som går åt till att läsa och förstå de aktiviteter som ska anges i e-tjänsten eller lämnas på annat sätt.

I tabell 19 nedan har vi beräknat en ungefärlig kostnad för den arbetstid som företag behöver lägga ned på att lämna uppgifter för omklassningen av sin verksamhet i enlighet med den nya modellen. Uppskattningsvis blir denna tidsåtgång densamma när vart femte år när kontrollmyndigheterna kommer att se över riskklassningen och på nytt besluta om en riskklass och kontrollfrekvens för kommande femårsperiod. För några vanliga yrkeskategorier i sista led, som motsvarar ungefär 70 procent av alla livsmedelsanläggningar i landet, kan man se att kostnaden uppgår till någonstans mellan 70 och 100 kronor.

Yrke	Butikschef i daglig-varuhandel	Restaurang/kökschef	Butiks-säljare daglig-varuhandel	Restaurang/köksbiträde
Medellön före skatt ²⁹	32 000 kr	35 100 kr	28 800 kr	24 200 kr
Timlön före skatt ³⁰	188 kr	206 kr	169 kr	142 kr
Kostnad för arbetstid (30 min) som åtgår vid uppgiftslämning för riskklassning	94 kr	103 kr	85 kr	71 kr

Tabell 19. Företagens uppskattade kostnad för arbetstid som krävs för att lämna uppgifter för den nya riskklassningen.

²⁹ Uppgifter från Statistiska centralbyrån - [Lönestatistik – Hur mycket tjänar...? \(scb.se\)](https://www.scb.se/lonestatistik)

³⁰ Timlön uträknat utifrån [Arbetstid - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](https://www.tillvaxtverket.se) där heltidsarbete motsvarar ca 170 h per månad år 2021.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

När en verksamhet får kontroll behöver ansvarig person eller personer avsätta tid, som i sig innebär personalkostnader, för att bistå kontrollmyndigheten med relevant information och dokumentation. Detta i sig är inte nytt i och med den nya modellen men beroende på vilken kontrollfrekvens verksamheten har så kommer kontrollerna att ske olika ofta. För varje nytt kontrollbesök kan det därför innebära administrativa kostnader för företaget i form av exempelvis framtagande av dokumentation som kontrollmyndigheten begär, hantering av kontrollrapport inklusive faktura som skickas till företaget efter utförd kontroll.

För vissa företag tidigare i livsmedelskedjan kommer kontrollfrekvensen att öka med den nya modellen jämfört med dagens riskklassningsmodell, och för vissa företag kommer kontrollfrekvensen att minska något.

Ökade kontrollfrekvenser kan medföra en ökning av kontrollmyndigheternas resor till och från de enskilda livsmedelsföretagen. Om en kontrollmyndighets resor ökar markant så kan det innebära att deras timtaxa ses över och justeras upp. En ökad kontrollfrekvens kan därför ge en ökad kontrollavgift för verksamheter i en kommun som höjer timtaxan. Men då de kommunala kontrollmyndigheterna i snitt har ca 84 procent av alla verksamheter inom sista led så är det inte troligt att det totala antalet resor ökar markant, utan snarare att antalet resor behålls på ungefär samma nivåer som i dagsläget.

Livsmedelsverket har även under de senaste åren sett att både kommunala kontrollmyndigheter och Livsmedelsverkets regionala kontroll börjat använda sig av digitala kontroller och kontroller på distans som komplement till de fysiska kontrollerna. Detta kommer troligen till viss utsträckning att kvarstå även framöver, vilket gör att det finns en möjlighet att vissa av de kontroller som nu tillkommer med den nya modellen skulle kunna utföras på distans. Det kan då medföra att inspektörerna inte behöver resa till företagen vid samtliga kontrolltillfällen även om kontrollfrekvensen ökar för en del verksamheter i tidigare led.

Sammantaget uppskattar Livsmedelsverket att den nya riskklassningen inte kommer att medföra mer resor, och därmed inte bidra till taxehöjning av den anledningen.

Se exempel på hur de administrativa kostnaderna och kostnader för kontroll kan komma att påverkas av de kontrollfrekvenser som den nya modellen genererar specificerat på de olika leden i kommande avsnitt.

Livsmedelsanläggningar i sista led

För flertalet vanligt förekommande verksamheter i sista led, till exempel butiker och restauranger, kommer den nya riskklassningen att innebära en liten minskning av kontrollfrekvens jämfört med idag. Kontrolltiden som den nya modellen ger om man multiplicerar de nya kontrollfrekvenserna

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

med riktvärdet för kontrolltid för sista led, det vill säga tre timmar, minskar däremot något mer.

En liten minskning av planerad kontrollfrekvens kommer bidra till en liten administrativ lättnad för företagen som inte behöver avsätta lika mycket tid för kontrollbesök under en femårsperiod. Det kommer också innebära vissa lättnader ekonomiskt eftersom det under en femårsperiod blir något färre planerade kontroller som debiteras företagen.

I tabell 20 nedan visar vi två exempel på hur några vanliga exempelverksamheter i sista led kan komma att påverkas av den nya modellen. Detta är enskilda exempel och gäller därför inte för alla restauranger eller butiker, men det visar på hur några vanligt förekommande företag kan komma att påverkas av den nya modellen.

	Restaurang 3 åa, ca 70 port, högrisk, utformar meny (32 p)	Butik med färdigförpackade livsmedel, 1 åa, kylvaror (7 p)
Genomsnittlig kontrolltid/år med dagens modell	6,8 h	1,2 h
Genomsnittlig kontrollfrekvens/år utförd 2017 – 2019	1,5 kontroller/år	0,4 kontroller/år
Kontrollfrekvens/år med ny modell	1 kontroll/år	0,2 kontroller/år
Kontrolltid/år med riktvärde 3h för sista led	3 h	0,6 h
Förändring i kontrollfrekvens/år	-0,5 kontroller/år	-0,2 kontroller/år
Förändring i kontrolltid/år	-3,8 h	-0,6 h
Förändring i kostnad för kontroll/år med en genomsnittlig timtaxa för livsmedelskontroll	-4500 kr	-710 kr

Tabell 20. Exempel på förändringar för två vanliga exempelverksamheter i sista led och den förändring i kontrollfrekvens, kontrolltimmar och kontrollavgifter som dessa två exempelverksamheter får med den nya modellen.

I bilaga 1 finns en konsekvensberäkning med många fler exempelverksamheter för sista led än exemplen ovan. Där kan man se en uppskattad förändring i antal kontroller och kontrolltid med riktvärdet för kontroll för inriktning sista led, tre timmar, inte enbart för dessa exempelverksamheter utan även uppskattat för hela ledet. Exempelverksamheterna representerar ca 74 procent av typanläggningarna i sista led.

De slutsatser som Livsmedelsverket kan dra utifrån konsekvensberäkningen i bilaga 1 är att kontrollfrekvenserna för exempelverksamheterna i sista led totalt sett minskar med ca 13 procent jämfört med den kontrollfrekvens kontrollmyndigheterna utfört under tidsperioden 2017 – 2019 på typanläggningarna.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Kontrolltiden för samma testexempel minskar med ca 35 procent när man multiplicerar de nya kontrollfrekvenserna med riktvärdet för kontrolltid för sista led. Eftersom förändringen av kontrollfrekvens är relativt liten för ledet så innebär minskningen i kontrolltid att kontrollmyndigheterna behöver se över och effektivisera kontrollen genom att till exempel lägga något mindre tid på till exempel förberedelser och efterarbete och merparten av kontrolltiden på kontrollens genomförandemoment.

Livsmedelsanläggningar i tidigare led

För grossister och importörer innebär modellen i många fall en stor ökning i kontrollfrekvens från dagens mycket låga kontrollfrekvens och kontrolltimmar. För dessa företag kommer både administrationen och de ekonomiska kostnaderna för livsmedelskontroll att öka jämfört med idag. Det kan bli en fördubbling eller mer beroende på vilken riskklass de har idag och mer exakt vilka aktiviteter de utför och produktgrupper de hanterar i den enskilda anläggningen.

För anläggningar med livsmedelstillverkning innebär modellen i vissa fall en ökning, särskilt för anläggningar där det förekommer en diversifierad tillverkning med många olika aktiviteter som ger höga kontrollpoäng. För de företag som får en viss ökning av kontrollfrekvens kan det innebära att administration och ekonomiska kostnader för livsmedelskontrollen ökar något jämfört med idag.

Mycket stora anläggningar med mycket specialiserad tillverkning kan i vissa fall istället få minskad kontrollfrekvens jämfört med idag, vilket då i sin tur kan innebära en minskning i administration och ekonomiska kostnader för kontroll.

I tabell 21 nedan visar vi exempel på hur några vanliga exempelverksamheter i inriktning tidigare led kan komma att påverkas av den nya modellen. Detta är enskilda exempel och gäller alltså inte för alla verksamheter av samma slag, men det visar hur några vanligt förekommande företag kan komma att påverkas av den nya modellen.

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

	Grossist "matmäklare" med införsel av färdigförpackade "torrvaror", inkl chips, 1 åa, 8 ton/ år (11 p)	Charkanläggning, 900 ton, styckning av tama hov- och klövdjur, tillverkning av malen köttfärs, varmrökta ätfärdiga korvar, råa hamburgare och kryddade råa grilldetaljer. Utformar märkning och märker. (40 p)	Leveransbageri med tillverkning av mat- och kaffebröd, beredning av tårtor/bakelser, 1 ton/år (19 p)
Genomsnittlig kontrolltid/år med dagens modell	1,3 h	20 h	2,6 h
Genomsnittlig kontrollfrekvens/år utförd 2017 - 2019	0,4 kontroller	2,6 kontroller	0,6 kontroller
Kontrollfrekvens/år med ny modell	0,4 kontroller	4 kontroller	1 kontroll
Kontrolltid/år med riktvärde 5h för tidigare led	2 h	20 h	5 h
Förändring i kontrollfrekvens/år	+/- 0	+1,4 kontroller	+0,4 kontroller
Förändring i kontrolltid/år	+0,7 h	+/- 0 h	+2,4 h
Förändring i kostnad för kontroll/år med en genomsnittlig timtaxa för livsmedelskontroll	+ 830 kr	+/- 0 kr	+ 2840 kr

Tabell 21. Exempel på förändringar för några vanliga exempelverksamheter i tidigare led och den förändring i kontrollfrekvens, kontrolltimmar och kontrollavgifter som dessa exempelverksamheter får med den nya modellen.

I bilaga 2 och 3 finns en konsekvensberäkning med många fler exempelverksamheter än exemplen ovan. Där kan man se en uppskattad förändring i antal kontroller och kontrolltid med riktvärdet för kontroll för tidigare led, fem timmar, inte enbart för dessa exempelverksamheter utan även uppskattat för hela ledet. Exempelverksamheterna i bilaga 2 representerar ca 55 procent av typanläggningarna i tidigare led som är registrerade enligt förordning (EG) nr 852/2004. Exempelverksamheterna i bilaga 3 representerar ca 73 procent av typanläggningarna i tidigare led som är godkända enligt förordning (EG) nr 853/2004.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

De slutsatser som Livsmedelsverket kan dra utifrån konsekvensberäkningen i bilaga 2 är att kontrollfrekvenserna för typanläggningarna i tidigare led, 852-verksamheter, totalt sett ökar med ca 144 procent jämfört med den kontrollfrekvens kontrollmyndigheterna utfört under tidsperioden 2017 - 2019. Kontrolltiden, med riktvärde för kontrolltid för tidigare led på fem timmar, ökar med 238 procent för typanläggningarna i tidigare led som består av 852-verksamheter.

Utifrån konsekvensberäkningen i bilaga 3 kan Livsmedelsverket dra slutsatserna att för typanläggningarna i tidigare led, 853-verksamheter, så ökar kontrollfrekvensen med ca nio procent jämfört med den kontrollfrekvens kontrollmyndigheterna utfört under tidsperioden 2017 - 2019. Kontrolltiden, med riktvärde för kontrolltid för tidigare led på fem timmar, minskar däremot med ca åtta procent för typanläggningarna i tidigare led som består av 853-verksamheter.

Det är framförallt grossister och importörer som står för den största andelen ökning både vad gäller kontrollfrekvens och kontrolltid för tidigare led och det är framförallt här som den största ökningen av kostnader för kontroll kommer att finnas. Undantag kommer dock finnas bland övriga verksamheter i tidigare led eftersom de riskklassade kontrollfrekvenserna baseras på de individuella aktiviteter och produktgrupper som hanteras i respektive enskild anläggning.

Särskilt angående verksamheter med hantverksmässig produktion

Små mathantverksmässiga livsmedelsföretag bedriver ofta många olika aktiviteter inom sin livsmedelsverksamhet, vilket för en del verksamheter kan ge sammantaget höga aktivitetspoäng trots att de har en relativt liten produktionsvolym. För de verksamheter med mathantverksmässig produktion som har sin huvudsakliga inriktning i tidigare led kan den nya modellen ge en kontrollfrekvens som är högre än vad de har i dagsläget. I en del fall kan kontrollfrekvensen bli så hög att den inte är rimlig i jämförelse med den produktionsvolym som företaget har. Detta skulle också leda till att både administration och ekonomiska kostnader ökar orimligt mycket för dessa företag. De kontrollfrekvenser som genereras små mathantverksmässiga livsmedelsföretag som har sin huvudsakliga inriktning i sista led stämmer mer överens med de frekvenser som kontrollmyndigheterna utfört i verksamheterna under perioden 2017 – 2019.

Det kommer finnas möjlighet för kontrollmyndigheterna att justera kontrollfrekvensen för dessa små mathantverksmässiga företag som får en orimligt hög, eller orimligt låg, kontrollfrekvens. Livsmedelsverket kommer att ta fram vägledning kring när justering bör ske innan modellen tas i bruk.

I tabell 22 visas exempel på hur några mathantverksmässiga tillverkare kan komma att påverkas av den nya modellen. Detta är enskilda fiktiva exempel och gäller alltså inte för alla hantverksmässiga livsmedelsanläggningar, men

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

det visar hur några typiska mathantverksmässiga tillverkare kan komma att påverkas av den nya modellen.

	Mathantverkare tidigare led (853-godkänd), 1,5 åa, 2 ton utgående mängd produkt, styckning av flera olika djurslag, omförpackning av kött, tillverkning av köttberedningar, tillverkning av värmebehandlad korv, rökning av fisk, butiksförsäljning, mobil verksamhet. Märker och utformar märkning. Försäljning direkt till konsument samt till grossist för spridning över hela landet. (64 p)	Mathantverkare i sista led (852-registrerad), 2 åa, tillverkning av sylt och saft, bakning av bröd, tillverkning av opastöriserad och pastöriserad ost, försäljning av egentillverkade produkter på marknader. Märker och utformar märkning. Försäljning direkt till konsument samt till lokala butiker. (22 p)
Genomsnittlig kontrolltid/år med dagens modell	4 h	4 h
Genomsnittlig kontrollfrekvens/år utförd 2017 - 2019	*	*
Kontrollfrekvens/år med ny modell	5 kontroller	1 kontroll
Kontrolltid/år med riktvärde 5h för tidigare led och 3h för sista led	25 h	3 h
Förändring i kontrollfrekvens/år	*	*
Förändring i kontrolltid/år	+21 h	-1 h
Förändring i kostnad för kontroll/år med en genomsnittlig timtaxa för livsmedelskontroll	+24 864 kr	-1184 kr

*Statistik saknas för det aktuella exemplet

Tabell 22. Exempel på förändringar i kontrollfrekvens, kontrolltimmar och kontrollavgifter med den nya modellen för två exempel på mathantverksmässiga livsmedelsanläggningar.

I de fall modellen ger en orimligt hög kontrollfrekvens behöver kontrollmyndigheterna justera ned kontrollfrekvensen till en mer rimlig nivå. I tabell 22 ovan är exemplet med den 853-godkända verksamheten en sådan verksamhet som Livsmedelsverket kommer att vägleda

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

kontrollmyndigheterna att justera ned kontrollfrekvensen för.

Huvudkontor

Då riskklassning av huvudkontor inte omfattas av nuvarande modell så har jämförelse inte kunnat göras utifrån uppgifter ur myndighetsrapporteringen. Här har information om riskklassning och kontroll av huvudkontor istället inhämtats från några olika kommunala kontrollmyndigheter som ingått i projektets referensgrupp. Dessa uppgifter har sedan använts för att kunna göra jämförelser mellan dagens modell och den nya modellen. I tabell 23 nedan visas två exempelverksamheter och i bilaga 4 presenteras ytterligare ett antal exempelverksamheter.

	Mindre restaurangkedja, HK styr meny, inköp och egenkontroll för 15 restauranger. (7 p)	Kedja med 350 bensinstationer som säljer färdigförpackade livsmedel och snabbmat. HK styr meny, inköp och egenkontroll. (7 p)
Genomsnittlig kontrolltid/år med dagens modell	4 h	4 h
Genomsnittlig kontrollfrekvens/år utförd 2017 – 2019	1 kontroll	1 kontroll
Kontrollfrekvens/år med ny modell	1 kontroll	2 kontroller
Kontrolltid/år med riktvärde 5h för huvudkontor	5 h	10 h
Förändring i kontrollfrekvens/år	+/- 0	+ 1 kontroll
Förändring i kontrolltid/år	+ 1 h	+ 6 h
Förändring i kostnad för kontroll/år med en genomsnittlig timtaxa för livsmedelskontroll	+1184 kr	+7100 kr

Tabell 23. Exempel på förändringar för två exempelverksamheter/huvudkontor och den förändring i kontrollfrekvens, kontrolltimmar och kontrollavgift som dessa exempelverksamheter får med den nya modellen.

Underlaget i bilaga 4 är mycket litet, men utifrån de exempelverksamheter som testats så kan man se att kontrollfrekvensen ökar med cirka sju procent jämfört med den kontrollfrekvens som referenskommunerna uppgett att dessa verksamheter har fått i dagsläget. Även kontrolltiden, med riktvärde för kontrolltid för huvudkontor på fem timmar, ökar med cirka 17 procent jämfört med den kontrolltid de tilldelats i dagsläget. Kostnaden för kontroll av huvudkontor bedöms därför generellt sett att öka något.

Dricksvatten

I bilaga 5 presenteras konsekvensberäkningar för dricksvattenanläggningar med den nya modellen. Den nya modellen ger en ökning av kontrollfrekvens för dricksvattenanläggningar med 15 procent jämfört mot den utförda kontrollfrekvensen mellan 2017 – 2019. För de allra flesta

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

mindre anläggningar, till exempel caféer och restauranger med egen brunn, kommer den nya modellen dock ge samma kontrollfrekvens som dagens riskklassning.

Det här innebär att de mindre anläggningarna troligen kommer ha samma kostnader för administration och kontroll som i dagsläget. De större anläggningarna kommer däremot att sammantaget få ökade kostnader för administration och kontroll.

I tabell 24 nedan visar vi exempel på hur några vanliga exempel på dricksvattenanläggningar kan komma att påverkas av den nya modellen. Detta är enskilda exempel och gäller alltså inte för alla verksamheter, men det visar hur några vanligt förekommande anläggningar kan komma att påverkas av den nya modellen.

	Vattenverk, opåverkat grundvatten, <10 m³ per dygn, antal reservoarer <2, antal beredningssteg upp till 2 (16 p)	Vattenverk, opåverkat grundvatten, 100 - 1000 m³ per dygn, antal reservoarer <2, antal beredningssteg upp till 2 (16 p)
Genomsnittlig kontrolltid/år med dagens modell	1 h	3 h
Genomsnittlig kontrollfrekvens/år utförd 2017 – 2019	0,4 kontroller	0,6 kontroller
Kontrollfrekvens/år med ny modell	0,4 kontroller	1 kontroll
Kontrolltid/år med riktvärde 4h för dricksvatten	1,6 h	4 h
Förändring i kontrollfrekvens/år	+/-0	+ 0,4 kontroller
Förändring i kontrolltid/år	+0,6 h	+ 1 h
Förändring i kostnad för kontroll/år med en genomsnittlig timtaxa för livsmedelskontroll	+710 kr	+1184 kr

Tabell 24. Exempel på förändringar för två vanliga dricksvattenanläggningar och den förändring i kontrollfrekvens, kontrolltimmar och avgifter som dessa två exempelverksamheter får med den nya modellen.

I bilaga 5 återfinns en konsekvensberäkning med fler exempelverksamheter för dricksvatten än exemplen ovan. Där kan man se en uppskattad förändring i antal kontroller och kontrolltid med riktvärdet för kontroll för dricksvatten, fyra timmar, inte enbart för dessa exempelverksamheter utan

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

även uppskattat för hela ledet. Exempelverksamheterna representerar ca 75 procent av typanläggningarna för dricksvatten.

De slutsatser som Livsmedelsverket kan dra utifrån konsekvensberäkningen i bilaga 5 är att kontrollfrekvenserna för typanläggningarna för dricksvatten totalt sett ökar med ca 15 procent jämfört med den kontrollfrekvens kontrollmyndigheterna utfört under tidsperioden 2017 – 2019.

Kontrolltiden, med riktvärde för kontrolltid för huvudkontor på fem timmar, ökar med 60 procent jämfört med den riskklassade tid som typanläggningarna har i dagsläget. Kostnaderna för kontroll för dricksvattenanläggningarna kommer därför också generellt att öka.

Företag som kan få reduktion genom tredjepartscertifiering

Livsmedelsverkets nya modell medför att verksamheter som har en tredjepartscertifiering kontrollerad av ackrediterade certifieringsorgan ska, under vissa förutsättningar, ha möjlighet att få reducerad kontrollfrekvens. Reduktion av livsmedelskontroll genom tredjepartscertifiering innebär en förflyttning från en högre riskklass till en lägre. Kontrollfrekvensen kommer dock inte kunna reduceras så att den blir lägre än en kontroll per fem år, eller två kontroller per fem år i tidigare led och för dricksvattenanläggningar, vilket innebär att företag som är placerade i den allra lägsta riskklassen inte kommer att kunna få en reduktion och därmed inte heller någon lägre kostnad för kontrollen. Anledningen till detta är att frekvensen i förekommande fall skulle bli orimligt låg.

Den reducerade kontrollfrekvensen innebär färre kontroller utförda av kontrollmyndigheten och därmed en administrativ och kostnadsmässig lättnad för de livsmedelsföretagare och andra verksamhetsutövare som omfattas, jämfört med dagens modell. Däremot innebär förmodligen inte reduktionen för tredjepartscertifiering, till skillnad från den för god efterlevnad, färre totalt antal kontroller hos livsmedelsföretaget jämfört med ett motsvarande icke certifierat företag. Förvisso ger reduktionen färre offentliga kontroller men företaget får därtill kontroller av det certifieringsorgan som kontrollerar efterlevnaden av aktuell standard. Hur stor minskningen av kontrollfrekvensen blir beror på vilken riskklass verksamheten har från början. Enligt Livsmedelsverkets beräkningar så kommer mindre verksamheter att procentuellt sett ges en större reduktion än stora verksamheter vilket beror på att de har en lägre kontrollfrekvens redan från början.

Kontrollfrekvensen kommer, för de exempel som redovisas nedan, att minska med 20 procent respektive 25 procent. Den genomsnittliga timtaxan för livsmedelskontroll i Sverige är 1184 kr. Därmed kommer kostnaden för de företagen att minska i motsvarande mängd.

Hur mycket kostnaden reduceras genom tredjepartscertifiering beror på hur hög kontrollfrekvensen är från början. Eftersom den procentuella minskningen av kontrollfrekvensen följer av riskklasserna går det inte att

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

generellt säga hur stor minskningen blir för olika företag samt för olika stora företag.

För både sista och tidigare led blir det vanligaste att kontrollfrekvensen reduceras med cirka en kontroll per år förutom för de allra lägsta riskklasserna. För de allra största företagen i sista led innebär det en minskning av kontrollkostnaden med ca 20 procent. För de allra största företagen i tidigare led innebär det en minskning av kontrollkostnaden med ca 13 procent.

***Exempel 1:** En mellanstor livsmedelsbutik med viss hantering som t.ex. grillar kyckling och har 12 årsarbetskrafter, får enligt förslaget 1 kontroll per år (5 per 5 år). Reduktionen genom tredjepartscertifiering skulle medföra att butiken, genom en flytt till en lägre riskklass, skulle få en kontrollfrekvens på 0,8 kontroller per år (4 per 5 år). Det motsvarar en reducerad kontrollfrekvens på 20 %. Det motsvarar en minskad kontrollkostnad på 710 kr per år (beräknad utifrån den genomsnittliga timtaxan på 1184 kr).*

***Exempel 2:** En charkanläggning som producerar 900 ton år och har styckning av tama hov- och klövdjur samt som tillverkar malen köttfärs, varmrökta ätfärdiga korvar, råa hamburgare och kryddade råa grilldetaljer, får enligt förslaget 4 kontroller per år (20 per 5 år). Reduktionen genom tredjepartscertifiering skulle medföra att charkanläggningen, genom en flytt till en lägre riskklass, skulle få en kontrollfrekvens på 3 kontroller per år (15 per 5 år). Det motsvarar en reducerad kontrollfrekvens på 25 %. Det motsvarar en minskad kontrollkostnad på 5920 kr per år (beräknad utifrån den genomsnittliga timtaxan på 1184 kr).*

Enligt prislistor som Livsmedelverket kunnat ta del av så kan det årliga certifieringspriset uppskattas till mellan 8 000 och 15 000 kr för ett certifierat företag, beroende på storlek och komplexitet, för några av standarderna. Medan det enligt andra standarder finns företag som troligen har avgifter upp emot 10-tusentals kronor per år.

Utöver själva avgiften för certifieringen så har företagen andra och varierande kostnader förknippade med certifieringen. Framför allt är det interna arbetet för att bli och vara certifierad personalresurskrävande och mycket tid läggs också vid själva revisionstillfället som i vissa fall kan pågå i flera dagar. En certifiering kan därmed inte, enligt Livsmedelsverkets bedömning, finansieras genom reducerad offentlig livsmedelskontroll. Med andra ord är troligtvis reduceringen inte det drivande incitamentet för när ett företag väljer att certifiera sig.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

I arbetet med att ta fram den nya modellen för fastställande av kontrollfrekvens har det framkommit att livsmedelsföretagen i första hand låter certifiera sig på grund av kundrelaterade och andra marknadsmässiga fördelar. En reducerad kontrollfrekvens påverkar antagligen inte ett livsmedelsföretags möjlighet eller vilja att bli certifierad annat än ytterst marginellt, med det kan ge den indirekta effekten av en något lägre totalkostnad och lägre tidsåtgång för kontroller, offentliga och privata sammantaget, över en femårsperiod.

Det kan finnas en hel del skillnader mellan olika standarders omfattning och villkor. Dessa skillnader beror ofta på vad standardägaren eller branschen har för målsättning med standarden, det vill säga förutom att utgöra ett stöd för företagets eget arbete för efterlevnad av livsmedelslagstiftningen kan det finnas specifika leverantörskrav, krav för att möta konsumentförväntningar eller mer långtgående tillämpningar av de krav som ställs i lagstiftningen.

I granskningen av standarder som Livsmedelsverket utvecklar just nu ligger huvudfokus på huruvida standarden omfattar, och ställer krav på företaget att följa, relevant livsmedelslagstiftning. Därmed kommer de ackrediterade tredjepartsstandarder som uppfyller dessa villkor vara aktuella för granskning. På detta sätt värderas standarden utifrån om den är som minimum ekvivalent för innehållet vid en offentlig kontroll, detta bortsett från att standarden och dess revision kan innehålla många fler kontrollpunkter och krav än lagstiftningen.

De företag som innehar en certifiering enligt de listade standarderna, och uppvisar giltigt certifikat, är berättigad till reduktion i ett steg av den fastställda kontrollfrekvensen. Detta oavsett vilken av de listade standarderna företaget är certifierad för.

Utöver att standarder som listas ska vara ekvivalenta för vad den offentliga kontrollen tittar på så är syftet med att värdera alla listade standarder lika, att förenkla hanteringen för kontrollmyndigheterna och förståelsen för livsmedelsföretagen om vad som gäller. Det ska vara förutsägbart, tydligt och rättssäkert att en listad standard ger en bestämd reduktion, utan att enskilda bedömningar ska behöva fattas för varje enskild verksamhets kontrollfrekvens. På så sätt görs systemet enhetligt.

Företagens möjlighet till reduktion genom god efterlevnad av lagstiftningen
Av Livsmedelsverkets förslag på föreskrifter, som tas fram i samband med den nya modellen, kommer det att regleras att en kontrollmyndighet ska besluta om en lägre kontrollfrekvens för företag som visar på god efterlevnad av lagstiftningens krav.

En möjlighet till att få minskad kontroll vid god regelefterlevnad finns även i dagens riskklassningsmodell genom den så kallade erfarenhetsmodulen, men denna regleras inte på samma sätt som i den nya modellen och

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

föreskriften. Därför görs det i dagsläget olika bedömningar om erfarenhetsklass då bedömningen är upp till de enskilda kontrollmyndigheterna. Två verksamheter med samma lagefterlevnad kan därför klassas olika i erfarenhetsklass beroende på vilken kontrollmyndighet som gör bedömningen, och detta kan då påverka att det ena företaget får fler antal kontrolltimmar än det andra trots samma lagefterlevnad.

Reduktionen enligt dagens modell innebär en minskning av kontrolltiden med 50 procent jämfört med ”normalläget” i erfarenhetsklass B. I dagens modell är det dessutom möjligt att få ökad kontrolltid genom att ett företag placeras i riskklass C. I den nya modellen finns det endast möjlighet till reducerad kontrollfrekvens genom att verksamheten klassas från en högre riskklass till en lägre. Hur stor minskningen av kontrollfrekvensen blir beror på vilken riskklass verksamheten har från början. Tanken är att det ska vara enkelt att få reduktion om villkoren för detta är uppfyllda, men också enkelt att klassas tillbaka till normalläget om god efterlevnad inte längre visas.

***Exempel:** En normalstor restaurang med all hantering och som har 5 årsarbetskrafter, får enligt förslaget 1 kontroll per år (5 per 5 år). Reduktionen genom god efterlevnad av lagstiftningen skulle medföra att restaurangen, genom en flytt till en lägre riskklass, skulle få en kontrollfrekvens på 0,8 kontroller per år (4 per 5 år). Det motsvarar en reduktion på 20 %. Det motsvarar en minskad kontrollkostnad på 710 kr per år (beräknad utifrån den genomsnittliga timtaxan på 1184 kr).*

Enligt Livsmedelsverkets förslag till modell så kan kontrollfrekvensen aldrig reduceras så att den blir lägre än en kontroll per fem år, eller två kontroller per fem år i tidigare led och för dricksvattenanläggningar, vilket innebär att företag som är placerade i den allra lägsta riskklassen inte kommer att kunna få en reduktion. Anledningen till detta är att frekvensen i förekommande fall skulle bli orimligt låg.

5.4.2 Vilken utsträckning den nya modellen för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll kan komma att påverka konkurrensförhållandena för företagen

Livsmedelsverket bedömer att den nya modellen kommer ha en större positiv påverkan på konkurrensförhållandena jämfört med dagens modell. En av anledningarna till detta är att den nya modellen kommer att öka förutsättningarna för en enhetlig riskklassning och därmed en mer likvärdig kontroll i Sverige. Detta, i kombination med de föreskrifter som samtidigt föreslås gälla vid riskklassningen, kommer ha en positiv effekt för företag eftersom företag med samma typ av verksamhet men som ligger i

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

geografiskt spridda kommuner kommer riskklassas mer enhetligt än med dagens modell.

Livsmedelsverket kommer även att vägleda kring vad som ska kontrolleras för respektive aktivitet och produktgrupp i den nya modellen. Kontrollen kommer därför med den nya modellen att i större utsträckning fokusera på samma risker med kontrollbehov för alla företag oavsett om det handlar om kontroll av redlighets- eller hygienrelaterade aktiviteter. Detta gör att förutsättningarna för en effektivare kontroll blir större. Med dagens modell finns större utrymme för kontrollmyndigheterna att göra lokala tolkningar och bedömningar av vad som ska kontrolleras på respektive verksamhet.

Erfarenhetsklassningen i dagens modell används i olika utsträckning och på olika villkor av kontrollmyndigheterna. Detta kommer att bli bättre med den nya modellen eftersom föreskriften som också tas fram, samtidigt som modellen, reglerar när kontrollmyndigheterna ska ge reduktion på grund av god efterlevnad av lagstiftningen. Företagen kommer därför att bedömas mer likvärt med den nya modellen, och föreskriften, än med dagens riskklassningsmodell.

Det som skulle kunna ha en negativ påverkan på konkurrensförhållandena i den nya modellen är möjligheten till reduktion av kontrollfrekvens vid tredjepartscertifiering. Certifieringsprocessen innebär stora kostnader vilket gör att små företag troligen kommer att få svårare att bära en sådan kostnad. Det kan därför bli svårare för mindre företag att ta del av en reduktion på grund av tredjepartscertifiering än för större företag med starkare ekonomi. Det har dock tidigare framkommit att företag oftast låter certifiera sig på grund av andra orsaker än att eventuellt få reducerad kontrollfrekvens av den offentliga kontrollen.

Att nya modellen innebär till exempel mer likvärdig riskklassning, kontroll och bedömning av god efterlevnad av lagstiftningen nationellt förväntas ha en positiv effekt på konkurrensförhållandena för företagen. Sammantaget bedömer Livsmedelsverket att den nya modellen i stor utsträckning kommer påverka konkurrensförhållandena positivt.

Det som fortfarande kommer att skilja mellan olika kontrollmyndigheter är timtaxans storlek vilket påverkar den totala kostnaden. Timtaxans storlek hos de enskilda kontrollmyndigheterna kan inte Livsmedelsverket eller den nya modellen för fastställande av kontrollfrekvens påverka.

5.4.3 Beskrivning om särskild hänsyn behöver tas till små företag vid den nya modellens utformning

Förslaget till ny modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll syftar till att kontrollen fokuseras på verksamheter tidigt i leveranskedjan i större utsträckning än dagens modell. Detta kommer att leda till att flera mindre verksamheter får lägre

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

kontrollfrekvens med den nya modellen än de har idag. Undantag gäller för de verksamheter som bedriver många olika aktiviteter eller aktiviteter som är förknippade med stora hälsomässiga risker.

För små livsmedelsföretag som bedriver många olika aktiviteter som sammantaget ger höga aktivitetspoäng, men som har en relativt liten hantverksmässig produktion, kan modellen generera en kontrollfrekvens som inte är rimlig i förhållande till produktionsvolymerna. I dessa fall finns det möjlighet för kontrollmyndigheterna att i justera ned kontrollfrekvensen en till två riskklasser nedåt. Justeringen ska vara väl motiverad och endast göras i enskilda fall. Vägledning kring möjligheten till justering kommer att tas fram innan modellen tas i bruk.

Livsmedelverket ser även att det finns ett behov av att kunna ha en låg kontrollfrekvens för verksamheter som förknippas med mycket små risker, och där begränsad mängd av lagstiftningen är tillämplig vilket sammantaget ger ett mycket lågt kontrollbehov. Exempel på en sådan verksamhet är butiker med bara förpackade livsmedel. Istället för en så kallad nollklass, som bland annat tillämpas i Finland, så föreslår Livsmedelverket en möjlighet till en kontroll var femte år, dvs ”väldigt sällan-kontroller”.

5.5 Konsekvenser för kontrollmyndigheter

5.5.1 Konsekvenser för kommunala kontrollmyndigheter och Livsmedelsverkets regionala kontroll

Resurser för omklassning till nya modellen samt översyn vart femte år

Den nya modellen för fastställande av kontrollfrekvens innebär en del förändringar för kontrollmyndigheterna. Den nya modellen är uppbyggd på ett annorlunda sätt jämfört mot dagens modell och detta tillsammans med föreskrifterna leder till krav på förändrade arbetssätt för kontrollmyndigheterna. Kontrollmyndigheterna behöver avsätta resurser för att sätta sig in i föreskrifterna och modellen i sin helhet, hur riskklassningen enligt den nya modellen går till och att applicera det arbetssätt som föreskrifterna kräver. Detta kommer de kunna göra genom att ta del av den vägledning som Livsmedelsverket publicerar på KontrollWiki samt de utbildningstillfällen som Livsmedelsverket kommer att anordna inför och under perioden för omklassning av verksamheter. Hur mycket tid som det kan komma att ta att sätta sig in i de nya föreskrifterna och den nya modellen är troligen högst individuellt för respektive handläggare på kontrollmyndigheterna beroende på erfarenhet och om man följt utvecklingen av den nya modellen eller inte.

För att kunna klassa om samtliga verksamheter så krävs det att kontrollmyndigheterna avsätter tillräckligt med personalresurser och tid under 2023. Eftersom den nya modellen är uppbyggd på ett antal aktiviteter och produktgrupper och i många fall har andra sätt att mäta omfattningen så är det andra uppgifter än idag som kontrollmyndigheten behöver hämta in

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

om varje verksamhet. IT-stödsystemen byggs om under 2022, men kontrollmyndigheterna måste ange relevanta uppgifter för att fastställa kontrollfrekvensen för respektive verksamhet. Det kommer att kunna göras med start 2023.

En fastställd kontrollfrekvens enligt Livsmedelsverkets föreslagna modell gäller som längst i fem år och ska därefter fastställas på nytt. Syftet med att på nytt fastställa en kontrollfrekvens efter fem år är att kontrollmyndigheterna regelbundet ska se över uppgifterna som livsmedelsföretagarna och andra verksamhetsutövare angett och kontrollera att dessa stämmer överens med verkligheten. På så vis kommer kontrollmyndigheternas register att hållas uppdaterade. Det nya sättet att riskklassa innebär ett visst administrativt arbete för kontrollmyndigheterna eftersom uppgifter regelbundet behöver ses över. Sker förändringar av verksamheten som påverkar dess riskklassning innan fem år passerat ska ett nytt beslut om kontrollfrekvens tas. Det innebär att beslut om kontrollfrekvens kan komma att äga rum oftare än vart femte år, men som längst med fem års mellanrum för respektive verksamhet.

Livsmedelverket har inga uppgifter om hur ofta de kommunala kontrollmyndigheterna ser över uppgifterna som ligger till grund för dagens riskklassning. Att kontrollmyndigheterna gör en översyn av underlaget för riskklassning minst var femte år bedömer Livsmedelsverket inte utgör någon större administrativ börda utan bör kunna ske utan extra resurser inom ramen för det dagliga arbetet. Med fördel kan underlag begäras in och kontrolleras till exempel i samband med kontrollbesök året innan en ny femårsperiod startar.

Livsmedelsverkets regionala kontroll gör en översyn av anläggningarnas riskklassning årligen. Uppgifter begärs in från företagen om de verksamheter de ansvarar för och Livsmedelverket går igenom uppgifterna, noterar eventuella förändringar som skett och uppdaterar registren. Underlaget ligger sedan till grund för bedömning av verksamhetens kontrollbehov och beslut om riskklass. Genom den nya modellen där översyn ska ske minst vart femte år så kommer Livsmedelsverkets översyn av riskklassningen att ske mer sällan vilket kommer kunna spara in på tid och resurser som kan läggas på andra av kontrollmyndighetens viktiga arbetsuppgifter istället.

I tabell 25 anges den tid som Livsmedelsverket uppskattar att handläggning av ett omklassningsärende kommer ta, cirka 30 minuter per anläggning. Därefter bör tidsåtgången vid översyn av riskklassningen vart femte år minska något då handläggare får mer erfarenhet av modellen och istället uppgå till cirka 20 minuter. Då har en viss marginal tagits med i bägge tidsuppskattningarna för den tid som går åt till att kontrollera att de aktiviteter som företagaren angett är rimliga, eller att kommunicera uppgifterna med företagaren i de fall de har hämtats in på annat sätt. Även tid för kontroll av giltigheten på eventuellt inskickat certifikat från

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

tredjepartsstandard ingår i den uppskattade tidsåtgången. E-tjänsten som tas fram under 2022 kommer att vara ny och tas i bruk samtidigt som omklassning av befintliga livsmedelsanläggningar ska ske. E-tjänsten förväntas underlätta för kontrollmyndigheterna vid handläggning av omklassning och beslut om fastställande av riskklass. Modellen tillsammans med e-tjänsten kommer också underlätta för en mer likriktad riskklassning av verksamheter med liknande förutsättningar oberoende av var i landet de är verksamma.

Aktivitet	Uppskattad tidsåtgång per anläggning/verksamhet
Omklassning till ny modell under 2023 <i>Information om omklassningen t ex vid planerad kontroll. Begära att företaget skickar in uppgifter t.ex. via FörRätt. Granska inkomna uppgifter samt giltighet på eventuellt tredjepartscertifikat. Fatta beslut om riskklass och kontrollfrekvens.</i>	30 min
Översyn vart femte år eller omklassning vid ändrade förutsättningar innan femårsperiodens slut <i>Kontakt med företagaren / Begära in uppgifter från företaget till exempel via FörRätt. Granska inkomna uppgifter samt giltighet på eventuellt tredjepartscertifikat. Fatta beslut om riskklass och kontrollfrekvens.</i>	20 min

Tabell 25. Uppskattad tidsåtgång för kontrollmyndigheterna vid omklassning av verksamheter enligt ny modell samt vid översyn av fastställda kontrollfrekvenser regelbundet eller vid behov.

Beroende på antal kontrollobjekt som respektive kontrollmyndighet har ansvar för kan omklassningen ta varierande mycket tid och resurser, vilket riskerar att annan planerad verksamhet hos myndigheten påverkas om inte tillräckliga resurser sätts in för arbetsuppgiften. Eftersom omklassning kan påbörjas redan i början av 2023 och pågå under hela året så har kontrollmyndigheterna dock ett helt år att fördela arbetet med omklassningen på så att det sammantaget inte bör bli en högarbetsbelastning under en kort del av året. I tabell 26 visas en uppskattning av hur lång tid som kommer att krävas för olika kommunala kontrollmyndigheter beroende på hur många anläggningar som de ansvarar för att kontrollera.

Andel kommuner	Antal anläggningar	Tid för omklassning	Tid för översyn vart femte år
6%	>1000 st	>500h	>330h
14%	500 - 999 st	250-500h	165-330h
36%	200 - 499 st	100-250h	65-165h
44%	<199 st	<100h	<65h

Tabell 26. Fördelning av antal anläggningar i samt vilken uppskattad tidsåtgång som omklassningen kommer innebära för kontrollmyndigheterna.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Storstadskommunerna som har upp emot 4500 - 8500 livsmedelsanläggningar kan behöva avsätta en till två årsarbetskrafter för omklassningen av befintliga anläggningar i enlighet med den nya modellen under år 2023. För de kontrollmyndigheter som har minst antal anläggningar, cirka 40 - 60 stycken anläggningar, bör omklassningen under 2023 inte innebära mer än cirka 20 - 30 arbetstimmar. För en genomsnittlig kontrollmyndighet med ca 360 anläggningar bör det innebära cirka 180 arbetstimmar att avsätta för omklassningen under omklassningsåret 2023. Gör man omklassningen eller översyn av riskklassning i samband med planerad kontroll går det att sprida ut arbetsbördan under hela året. När följande översyn av beslutade kontrollfrekvens ska göras efter fem år, eller innan dess om behovet uppstått innan femårsperiodens slut, så kommer detta med tiden att spridas ut över åren. Vissa anläggningar kräver översyn tidigare än efter fem år till exempel på grund av att de ändrat aktiviteter som de bedriver eller blivit aktuella för reduktion.

En översyn av riskklassning och fastställda kontrollfrekvenser vart femte år kommer därför i praktiken inte att utföras exakt samma år för alla verksamheter. I bästa fall kommer tiden för översyn att kunna spridas ut jämnt över en femårsperiod.

Räknar man på att en genomsnittskommun som har 360 anläggningar lägger 20 minuter per anläggning för att göra en översyn av anläggningens riskklassning så behöver de lägga cirka 120 timmar totalt för denna översyn vart femte år. Sprids istället översynsärendena ut årligen, vilket de rimligen kommer göra naturligt på grund av ändrade verksamheter, ägarbyten eller ändrade förutsättningar för reduktion på grund av god efterlevnad, så hamnar den genomsnittliga kommunen på cirka 25 timmar per år för översyn av riskklassningsbeslut. Detta bör anses vara en överkomlig arbetsinsats för översyn av riskklassningar i den genomsnittliga kontrollmyndigheten.

Påverkan på de kommunala kontrollmyndigheternas planerade kontrollverksamhet

Den konsekvensberäkning som Livsmedelsverket gjort för sista led, se bilaga 1, visar att den nya modellen ger något lägre kontrollfrekvens än dagens modell för flera av de vanligaste verksamheterna i sista led, till exempel butiker och restauranger.

Konsekvensberäkningarna i bilaga 2 visar vidare att det blir en generellt sett högre kontrollfrekvens för flera vanliga verksamheter i tidigare led som de kommunala kontrollmyndigheterna har kontrollansvar över, framförallt grossister och importörer. Även huvudkontor och dricksvattenanläggningar får enligt konsekvensberäkningarna i bilaga 4 och 5 generellt sett ökad mängd kontroll.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Eftersom de flesta av Sveriges kommunala kontrollmyndigheter har sin huvudsakliga andel anläggningar och kontroll inom inriktningen sista led så kommer förslaget på ny modell ge upphov till minskat antal timmar för planerad kontroll för många av dessa myndigheter, med det riktvärde för kontrolltid som Livsmedelsverket föreslår för sista led. De flesta kommuner har inte så många grossister, importörer, tillverkare eller dricksvattenanläggningar för vilka antalet kontroller och kontrolltimmar ökar så att det kan uppväga de minskade antalen kontrolltimmar i sista led.

Eftersom varje kommun är unik i vilken uppsättning av anläggningar som finns i kommunen är det svårt att göra en heltäckande beskrivning av hur varje enskild kommun kommer att påverkas av den nya modellens kontrollfrekvenser och kontrolltider med riktvärden för respektive led. Ett rimligt antagande kan vara att vissa kontrollmyndigheter behöver minska på antalet årsarbetskrafter för *planerad* kontroll, medans andra kontrollmyndigheter som har färre anläggningar än genomsnittet i sista led kan behålla samma antal årsarbetskrafter för *planerad* kontroll eller kanske till och med behöver öka på personalresurserna.

Utifrån den genomsnittliga fördelningen av anläggningar kan däremot en uppskattning om hur livsmedelskontrollen påverkas i en genomsnittlig kommun göras.

I tabell 27 presenteras en beräkning av hur en genomsnittlig kommun kan komma att påverkas vid övergången till den nya modellen. Kommunen i exemplet har 360 livsmedelsanläggningar registrerade för kontroll. Dessa har totalt 1213 planerade kontrolltimmar. Med den nya modellen minskar antalet kontrolltimmar till 943 planerade kontrolltimmar. Detta gör att den genomsnittliga kommunen kommer att minska den *planerade* kontrolltiden med ca 270 timmar, vilket är drygt 20 procents minskning av det totala antalet planerade kontrolltimmar som kommunen har i dagsläget. Det finns variationer mellan kontrollmyndigheterna angående hur många planerade kontrolltimmar som en årsarbetskraft bör hinna med. Livsmedelsverket har däremot inga fullständiga uppgifter om hur stor denna variation är, men kan dock konstatera att 270 planerade kontrolltimmar bör innebära en mindre del av en årsarbetskraft hos en genomsnittlig kontrollmyndighet. För en del kontrollmyndigheter bör dessa minskade antal planerade timmar kunna vägas upp av tid för uppföljande kontroller, se mer om detta i avsnitt Förändrade arbetssätt och planering av kontroll nedan.

För de kontrollmyndigheter där den nya modellen innebär en minskning av myndighetens planerade kontroll kan det finnas en risk att kompetens förloras om personaltätheten minskar. Detta gäller kanske i första hand mindre kommuner med få årsarbetskrafter. För sådana kontrollmyndigheter kan det därför finnas fördelar att samordna sig med närliggande kontrollmyndigheter. Denna möjlighet finns sedan länge och används av vissa kontrollmyndigheter redan idag.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

	Antal anläggningar i genomsnitt	Förändring i kontrolltid	Genomsnittlig kontrolltid enligt nuvarande modell	Genomsnittlig kontrolltid enligt nya modellen	Förändring (h)
Sista led	303	-35%	1115	725	-390
Tidigare led	22	238%	38	130	91
Huvudkontor	2	17%	16	18	2
Dricksvatten	33	60%	44	70	26
Totalt	360 st		1213 h	943 h	-270 h

Tabell 27. Beräkning av en genomsnittlig kommuns genomsnittliga förändringar i planerad kontrolltid vid övergång från den nuvarande riskklassningsmodellen till den nya modellen.

Påverkan på Livsmedelsverkets regionala kontrollverksamhet för planerad kontroll

Livsmedelverket kontrollerar framför allt livsmedelsanläggningar i tidigare led som producerar livsmedel med animaliskt ursprung, det vill säga "853-anläggningar". En mindre andel livsmedelsanläggningar består av verksamheter i tidigare led som endast kräver registrering, till exempel tillverkare av vin- och spritdrycker eller livsmedelshantering på tåg och flyg.

Den konsekvensberäkning som Livsmedelsverket gjort för tidigare led 853-verksamheter, se bilaga 3, visar att den nya modellen ger en liten ökning i kontrollfrekvens, cirka nio procent, jämfört med den kontrollfrekvens som kontrollmyndigheten utfört under perioden 2017 – 2019 på de typanläggningar som presenteras i bilaga 3. Kontrolltiden, med riktvärdet för kontrolltid för tidigare led, fem timmar, kommer dock att minska något, ca åtta procent, jämfört med den kontrolltid som dessa typanläggningar tilldelas med dagens modell.

Några typanläggningar med tillverkning av vin- och spritdrycker eller livsmedelshantering på tåg och flyg finns inte med bland de exempelverksamheter för tidigare led 852-verksamheter som presenteras i bilaga 2 då de står för en väldigt liten andel av alla anläggningar inom ledet. Livsmedelsverket har därför inte räknat på hur Livsmedelsverkets totala planerade regionala kontrollverksamhet påverkas. Men eftersom huvuddelen av alla anläggningar som Livsmedelsverkets regionala kontroll ansvarar för, som omfattas av den nya modellen, är "853-anläggningar" så kan antagandet att den planerade kontrollen blir ungefär konstant, eller med en liten ökning, vara rimligt.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

Förändrade arbetssätt och planering av kontroll

Den nya modellen innebär förändrade arbetssätt och delvis nya sätt att planera kontrollverksamheten på. Kontrollmyndigheterna behöver planera sin verksamhet så att det finns tillräckliga resurser, inte bara för *planerade* kontroller utan också för *uppföljande* kontroller, *händelsestyrda* kontroller och *annan offentlig verksamhet* där till exempel rådgivning till företagare ingår. Många myndigheter arbetar redan idag med att följa upp avvikelser genom kontroller som ursprungligen inte var planerade. För dessa myndigheter kommer det inte att bli stor skillnad på hur man planerar. Andra myndigheter har gjort huvuddelen av uppföljningarna inom ramen för den planerade kontrollen. Dessa myndigheter måste börja använda ett nytt sätt att beräkna resursbehovet för uppföljande kontroller eftersom tiden för planerad kontroll minskar med ca 270 timmar i en genomsnittlig kommun och det kommer inte längre vara möjligt att lägga in uppföljningar inom den tid som ska gå till planerad kontroll.

I tabell 27 visas det totala antalet planerade kontroller samt uppföljande kontroller nationellt under år 2019 och 2020. Man kan utläsa att av dessa uppföljningar så utfördes mellan 40 och 50 procent på samma datum som en planerad kontroll.

Livsmedelsverket har inga uppgifter om hur många kontrollmyndigheter som tagit betalt för de uppföljande kontrollerna även om de utfördes på samma datum som en planerad kontroll, eller om kontrollmyndigheten lät kostnaden för uppföljningen täckas av den redan betalda avgiften för den planerade kontrollen. Livsmedelsverket har däremot kännedom om att vissa kontrollmyndigheter inte tar betalt för uppföljande kontroller. Om dessa kontrollmyndigheter skulle börja ta betalt för uppföljande kontroller skulle en del av de minskade intäkterna för minskat antal planerade kontrolltimmar, 270 timmar i genomsnittskommunen, kunna täckas upp till en viss del.

Om uppskattningsvis hälften av de uppföljande kontrollerna som i dagsläget utförs samtidigt som en planerad kontroll istället utförs mellan de planerade kontrolltillfällena, och kontrollmyndigheterna debiterar dessa med två kontrolltimmar vardera, så kan cirka 8000 extra kontrolltimmar adderas till den totala livsmedelskontrollen nationellt. Detta motsvarar nästan den totala minskningen av planerade kontrolltimmar nationellt som vi ser av konsekvensberäkningarna i bilaga 6.

Om de uppföljande kontrollerna även kan spridas ut mellan de planerade kontrollerna så behöver det inte heller gå så lång tid mellan kontrollerna framförallt i sista led och händelsestyrda kontroller kan initieras om kontrollmyndigheten uppmärksammar någon avvikelse som inte kan vänta till nästa planerade kontroll.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

	2019	2020
Antal planerade kontroller	76 390 st	62 944 st
Antal uppföljande kontroller	22 196 st	17 585 st
Antal uppföljande kontroller som utförts samma datum som en planerad kontroll	8284 st	9605 st
Andel uppföljande kontroller i samband med planerad kontroll	43%	47%

Tabell 27. Antal uppföljande kontroller som utförts under år 2019 och 2020 samt hur stor del av dessa som utförts samma datum som en planerad kontroll.

Påverkan på livsmedelstaxorna i samband med den nya modellen
Ökade kontrollfrekvenser för vissa anläggningar framförallt i tidigare led kan medföra en ökning av kontrollmyndigheternas resor till och från de enskilda livsmedelsföretagen. Beroende på hur en enskild kontrollmyndighets uppsättning av anläggningar är fördelade inom de olika leden så kan antalet resor för kontrollmyndigheten totalt sett också förändras. Om en kontrollmyndighets resor ökar markant så kan det innebära att deras timtaxa ses över och justeras upp.

Eftersom de kommunala kontrollmyndigheterna i snitt har ca 84 procent av alla anläggningar inom sista led så är det inte troligt att det totala antalet resor ökar markant, utan snarare att antalet resor behålls ungefär konstant då den minskade kontrollfrekvensen i sista led troligen väger upp eventuell ökning av resor för kontroll i tidigare led.

Eftersom både livsmedelsanläggningar och kontrollpersonal i Livsmedelsverkets regionala kontroll är utspridda över hela landet har man redan från början långa reseavstånd att ta hänsyn till. En liten ökning av kontrollfrekvens i tidigare led för de anläggningar som Livsmedelsverkets regionala kontroll kontrollerar skulle därför också kunna medföra en liten ökning av resor till och från livsmedelsföretagen och att kontrollmyndighetens timtaxa ses över och eventuellt justeras upp på grund av detta.

Livsmedelsverket har även under de senaste åren sett att både kommunala kontrollmyndigheter och Livsmedelsverkets regionala kontroll börjat använda sig av digitala kontroller och kontroller på distans som komplement till de fysiska kontrollerna. Detta kommer troligen till viss utsträckning att kvarstå även framöver, vilket gör att det finns en möjlighet att vissa av de kontroller som nu tillkommer med den nya modellen skulle kunna utföras på distans. Det kan då medföra att inspektörerna inte behöver resa till företagen vid samtliga kontrolltillfällen även om kontrollfrekvensen ökar för en del verksamheter i tidigare led.

Sammantaget uppskattar Livsmedelsverket att en den nya riskklassningen inte kommer att medföra mer resor, och därmed inte bidra till taxehöjning av den anledningen.

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

5.5.2 Konsekvenser för centrala Livsmedelsverket

Den del av Livsmedelverket som inte bedriver kontroll kommer att beröras av den nya modellen genom att behovet av vägledning, styrning och uppföljning påverkas. Under åren 2022 – 2023 planerar Livsmedelsverket ta fram vägledning och utbildning till kontrollmyndigheterna så att de som använder den nya modellen förstår den och kan genomföra omklassning av befintliga verksamheter och klassa nya verksamheter i enlighet med den nya modellen.

De närmaste åren kommer troligen behovet av stöd och vägledning från Livsmedelsverket till kontrollmyndigheterna att vara stort. Det innebär att Livsmedelverket behöver avsätta en del resurser för att svara på frågor och stötta kontrollmyndigheterna.

Den nya modellen ger ett bättre underlag för Livsmedelsverkets uppföljningsarbete. Många uppgifter som krävs för den nya riskklassningen är uppgifter som även ska rapporteras till Livsmedelverket i samband med den årliga rapporteringen. Dessa uppgifter kommer att utgöra en bättre grund för uppföljning. På sikt kan således den nya modellen ihop med rapporteringen hjälpa Livsmedelverket att uppfylla sitt uppdrag att följa upp och utveckla kontrollen.

En utgångspunkt i arbetet med den nya modellen har varit att möjliggöra för reduktion genom certifiering. Ett system för hur bedömningen av standarder ska gå till rent praktiskt är under framtagande av Livsmedelsverket och ska finnas på plats till 2023 när riskklassningen av verksamheterna kan inledas.

Livsmedelverket kommer längre fram att behöva avsätta resurser för att utvärdera den nya modellen. En sådan utvärdering görs med fördel några år efter att föreskrift och modell trätt ikraft.

5.6 Konsekvenser för konsumenterna

I samband med den ursprungliga remissen inkom synpunkter från flera kontrollmyndigheter att det kan finnas hälsomässiga risker med att kontrollfrekvensen minskar i sista led på restauranger, butiker och liknande verksamheter som saluför livsmedel direkt till slutkonsument. Detta eftersom det är vanligt att avvikelser konstateras i dessa verksamheter.

I konsekvensberäkningen, se bilaga 1, framgår att kontrollfrekvenserna för typanläggningarna, jämfört med den kontrollfrekvens som kontrollmyndigheterna utförde på typanläggningarna under 2017 till 2019, kommer att minska med ca 13 procent i sista led. Enligt Livsmedelsverkets bedömning så bör denna minskning vara acceptabel och kontrollmyndigheterna bör fortfarande ha utrymme att utföra en riskbaserad och effektiv kontroll utan att det äventyrar livsmedelssäkerheten för konsumenterna.

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

En annan synpunkt som några kontrollmyndigheter har lyft fram är att konsumenterna förväntar sig att kontrollmyndigheterna gör livsmedelskontroll regelbundet, minst varje år, och att allmänhetens förtroende kan komma att påverkas negativt av en minskning av kontrollfrekvens i sista led.

Livsmedelsverket har inget faktiskt underlag från till exempel en undersökning om vad konsumenterna förväntar sig. Syftet med livsmedelskontrollen är att konsumenterna ska kunna lita på att de köper säkra livsmedel och får korrekt information om de livsmedel de köper. Den nya modellen ska därför ge förutsättningar för att den offentliga kontrollen utförs regelbundet och med lämplig *riskbaserad* frekvens och styra kontrollen dit den har störst effekt. Kontrollbehovet varierar i de olika leden, till exempel utifrån risker med verksamheten och vilket spridningsområde som livsmedlet sprids över. Antalet kontroller bör därför anpassas efter vilken verksamhet det handlar om. Det innebär därför att det kommer att ske en förskjutning av kontrollresurser från sista led till tidigare led för att upptäcka och förebygga problem på rätt plats i livsmedelskedjan.

2022-05-10

Dnr 2020/01137

Saknr 3.1.1

6. Slutsatser om uppskattade effekter på livsmedelskontrollen nationellt

I bilaga 6 presenteras det sammanställda resultatet av totala antalet kontroller för exempelverksamheter i samtliga led samt det totala antalet kontrolltimmar som detta motsvarar beräknat utifrån de olika riktvärdena för kontrolltid för de olika leden.

Antalet kontroller nationellt, utifrån dessa typlanläggningar och exempelverksamheter, är konstant i jämförelse med det antalet livsmedelskontroller som i genomsnitt utfördes under 2017 – 2019. Utifrån de sammantagna konsekvensberäkningarna i bilaga 1 till 6 som underlag kan Livsmedelsverket dra slutsatsen att det inte är troligt att den nya modellen kommer innebära en minskad kontrollfrekvens nationellt.

Antalet riskklassade kontrolltimmar för typlanläggningarna enligt nuvarande riskklassningsmodell minskar nationellt med cirka 8800 timmar jämfört med den kontrolltid som exempelverksamheterna får när man multiplicerar de nya kontrollfrekvenserna med riktvärden för kontrolltid.

Den kontrolltid som minskar, för planerad kontroll, kan utgöra grund för effektiviseringar av kontrollen, till exempel genom att se över vad som kontrollmyndigheten räknar in i kontrolltiden. Här kan riktvärden för kontrolltid, och den vägledning som åtföljer riktvärdena, vara ett bra stöd för kontrollmyndigheterna att effektivisera kontrollen.

En viss del av den planerade kontrolltiden som minskar skulle kunna vägas upp av ändrade arbetssätt, till exempel genom att de kontrollmyndigheter som utför uppföljande kontroller inom ramen för de planerade kontrollerna börjar debitera företagen för detta arbete vilket de har rätt att göra enligt förordningen (2021:176) om avgifter för offentlig kontroll av livsmedel och vissa jordbruksprodukter.

Ett annat förändrat arbetssätt skulle kunna vara att de kontrollmyndigheter som rutinemässigt gör uppföljande kontroller i samband med planerade kontroller istället sprider ut uppföljningarna mellan de planerade kontrolltillfällena. På så sätt behöver det inte gå så lång tid mellan de kontrollerna, och händelsestyrda kontroller kan initieras om kontrollmyndigheten uppmärksammar en avvikelse som inte kan vänta till nästa planerade kontroll.

Det kan bli aktuellt med omfördelning av personalresurser för planerad kontroll mellan olika kontrollmyndigheter. De kontrollmyndigheter som har färre anläggningar i sista led, och fler av anläggningarna i tidigare led, dricksvattenanläggningar och/eller huvudkontor, kan komma att behöva öka upp personalresurserna för planerad kontroll. Andra kontrollmyndigheter med merparten anläggningar i sista led kan komma att behöva minska på personalresurserna för planerad kontroll. Detta kan innebära behov av

LIVSMEDELSVERKET
Område Styrning och vägledning
Avdelning Kontrollerledning

REMISS PM

66(66)

2022-05-10

Dnr 2020/01137
Saknr 3.1.1

samarbeten med andra kontrollmyndigheter. Detta finns det redan idag goda exempel på runt om i landet genom till exempel nämndsarbeten mellan kommuner.